

คือ 3 ตำบล เกิดจากข้าราชการกลุ่มหนึ่งที่แตกทัพมาจากอยุธยา ศึกษาได้และนำศึกษา วิชาการก็ดึงมาจากท้องถิ่น ได้ เรื่องวิธีการขอทุน ผมยังไม่เข้าใจ แต่ที่เข้าไปก็ร่วมอยู่ในโครงการของอาจารย์สุริวงค์

ดร.ปรีดา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล

ขอบคุณมากที่ให้ข้อมูลอย่างเปิดเผย เราพูดกันได้อย่างมีอารมณ์แสดงว่ามีความไว้วางใจกัน พูดกันได้อย่างตรงไปตรงมาโดยไม่ต้องใส่น้ำยาก ที่หลายท่านขอบคุณจริงๆ ก็ไม่ต้องเพราะเป็นหน้าที่เรา ดิฉันทำและจัดเวทีนี้ เพราะอยากเรียนจากท้องถิ่น รู้สึกดีใจที่ได้เรียนรู้จากท่าน เราไม่ได้ติดค้างอะไรกัน บางทีสิ่งที่ได้รับมากกว่าที่ให้เสียอีก ดิฉันเองก็มัววัดมากและจะกลับไปคิดต่อว่าจะทำอย่างไรต่อไป แล้วเราจะติดต่อมาว่าเราจะทำอะไรต่อไป

ขอिमนัสพระคุณเจ้ากล่าวปิดการประชุม

พระครูประโชติธรรมรักษ์ เจ้าอาวาสวัดละไม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

อาตมาเป็นคนสมัย เห็นป้ายสมัยก็ปลื้มใจแล้ว เพราะเรารักแผ่นดินของเรา เหมือนพิพิธภัณฑ์ที่เราตั้งขึ้นมา ท่านวิทยากรได้บอกวิธีให้เราดูแลรักษาให้ถูกต้อง ไม่ต้องน้อยเนื้อต่ำใจว่าสิ่งที่เราหวังว่าจะได้แล้วไม่ได้ ถ้าหวังมากนักมักจะพลาดแล้วก็ป่วนทุกซ์ แต่ถ้าเราไม่หวังอะไรมาก หวังเพื่อจะเป็นประโยชน์ต่อไปในวันข้างหน้า ถึงไม่ได้เราก็เฉย ๆ ท่าน ผอ.ปรีดา ท่านก็บอกแล้วว่าท่านให้ความรู้ เราก็ยินดีรับเอาไปพัฒนาพิพิธภัณฑ์ของเราตามแต่เราจะสามารถพัฒนาได้

2 วันที่เราได้สละเวลามา โดยเฉพาะสมภารออกจากวัดก็เหมือนวัดร้าง ก็เพื่อต้องการสนับสนุนส่งเสริมท่าน ผอ. ในการที่ท่านมีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะทำงานชิ้นนี้ให้สำเร็จ คิดว่าพวกเราคงจะไม่ลืมสิ่งต่าง ๆ ที่เราได้มาเห็นได้มาพบได้มาสนทนาได้มาฟังกัน การที่ ผอ.ปรีดา มีความตั้งใจจริงที่จะทำงานนี้เป็นเรื่องน่ายินดี สิ่งที่ได้มามากมายมากมานักภาควิจัยเมื่อสิ่งนั้นเกิดความสำเร็จ

ในโอกาสสุดท้ายนี้ ขออำนาจคุณพระศรีบรมธาตุแห่งจังหวัดนครศรีธรรมราช และพระรัตนตรัย ขอได้คุ้มครองท่านวิทยากร และบรรดาผู้เข้าร่วมประชุมทุกท่านให้ได้รับความสุขกายสบายใจ ขอให้เดินทางกลับสู่มาตุภูมิโดยสวัสดิภาพทุกประการทุกท่านเทอญ.

- ภาคผนวก 5 -

**ข้อมูลเบื้องต้นของพิพิธภัณฑ์แต่ละแห่ง
(ความเป็นมา ลักษณะของสิ่งของ เรื่องราว การจัดการ)**

พิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตชาวนาไทย บ้านลานแหลม

ที่ตั้ง 9/1 หมู่ 4 ตำบลวัดละมุด อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

เจ้าของ อาจารย์เรียงชัย แจ่มนิยม โทร. (034) 296-086, (09) 403-2476

โทรสาร (034) 269-027

เวลาทำการ ทุกวัน 9.00 – 16.00 น. โปรดติดต่อล่วงหน้า

พิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตชาวนาไทยบ้านลานแหลมเกิดจากปณิธานของอาจารย์เรียงชัย แจ่มนิยม ผู้ซึ่งเป็นชาวนา โดยกำเนิด ต้องการถ่ายทอดและอนุรักษ์ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการทำนาในอดีตเมื่อราว 30 – 40 ปีที่แล้วไว้ให้คนไทย ในสมัยนี้ได้รับทราบ นอกจากนี้ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้มาจากการสอบถามโดยตรงของอาจารย์เรียงชัย แจ่มนิยม ยังเป็นข้อมูล อันมีค่ายิ่งสำหรับการศึกษาวิถีชีวิตพื้นบ้านของชาวนาเมื่อ 40 ปีที่แล้ว ด้วยปณิธานอันแรงกล้านี้ทำให้อาจารย์เรียงชัย เริ่มเตรียมการทั้งในเรื่องสถานที่และสิ่งก่อสร้างมาตั้งแต่ราว พ.ศ. 2532 โดยเริ่มต้นด้วยการปลูกต้นสะเดาเป็นรั้ว ล้อมรอบบ้าน รอบต้นสะเดาโตเต็มที่ จนในปี พ.ศ. 2541 จึงตัดมาทำเป็นเสาเรือนพิพิธภัณฑ์ที่ได้วางโครงสร้างไว้ ให้เป็น “เรือนไทยเครื่องผูก” จากนั้นจึงนำวัสดุอื่นๆ ในท้องถิ่นมาต่อเติมจนเป็นผลสำเร็จเป็นเรือนไทยท้องถิ่น โดยได้ ทุนเรือนไทยได้จัดแสดงเครื่องมือเกษตรกรรม และเครื่องมือในการดำรงชีพแบบพื้นบ้านไว้จำนวนหนึ่ง และได้เริ่มเปิด ดำเนินการสู่สาธารณชนตั้งแต่วันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา

การจัดแสดงและเนื้อหาแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ๆ แรกเป็นบริเวณของสำนักงาน “กลุ่มสตรีอาสาพัฒนาบ้าน ลานแหลม” ซึ่งอาจารย์เรียงชัยจะใช้บริเวณนี้บรรยายสรุปเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของบ้านลานแหลม และส่วนที่ สองคือ พิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตชาวนาไทยบ้านลานแหลมและจัดวางผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานจากเส้นใยผักตบชวา

อาคารพิพิธภัณฑ์ที่สร้างเป็น “เรือนไทยเครื่องผูกโบราณ” ใช้เป็นอาคารจัดแสดงและสาธิตวิถีชีวิตชาวนา ไทย การจัดแสดงจำแนกออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนใต้ถุน และส่วนบนเรือน สำหรับในส่วนใต้ถุนนั้น ได้จัดแบ่งพื้นที่ เป็น 2 ลักษณะคือ การจัดวางวัตถุสิ่งของเครื่องใช้พื้นบ้านประเภทต่าง ๆ ไว้เป็นกลุ่ม เช่น กลุ่มเครื่องมือทำนา กลุ่ม เครื่องมือใช้ลอยในครัวเรือน กลุ่มเครื่องมือดักจับสัตว์น้ำ และเครื่องมือช่างไม้ เป็นต้น

ในบริเวณเดียวกันก็จัดพื้นที่เป็นพื้นที่สาธิตการสีข้าวเปลือก การผัด การร่อน การกระเทยเมล็ดข้าวที่สีแล้ว เพื่อแยกแกลบออกจากข้าวสาร เรือนชั้นบนนั้นยังมีวัตถุสิ่งของไม่มากนัก ที่มีอยู่ได้แก่ อุปกรณ์ครัว และเขียนหมาก สิ่งในส่วนจัดแสดงชั้นบนต้องการเน้นก็คือ ต้องการให้ผู้ขึ้นไปบนเรือนได้สัมผัสถึงบรรยากาศของบ้านชาวนาไทยใน อดีตจึงได้จัดแสดงเป็นครัวจำลองเอาไว้

หากผู้มาเยี่ยมชมเป็นหมู่คณะต้องการมารับประทานอาหารด้วยก็สามารถขอให้ทางพิพิธภัณฑ์ทำอาหาร รับรองคณะผู้ที่ได้ในราคามิตรภาพ โดยการติดต่อมาล่วงหน้าเพื่ออาจารย์เรียงชัยจะได้ประสานงานกับกลุ่มแม่บ้าน ในการจัดเตรียมอาหาร และคอยมาให้การต้อนรับ ดูแลเรื่องอาหารการกิน ร่วมพูดคุยเล่าถึงชีวิตในอดีต นำชม พิพิธภัณฑ์ สาธิตการผัดข้าวสีข้าวให้แก่ผู้มาเยี่ยมชม

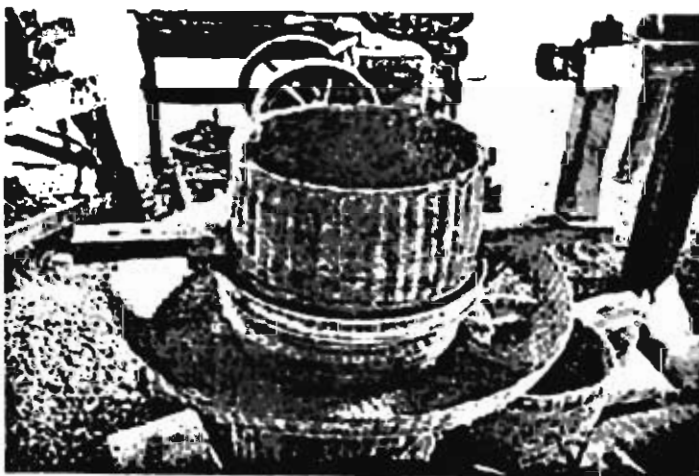
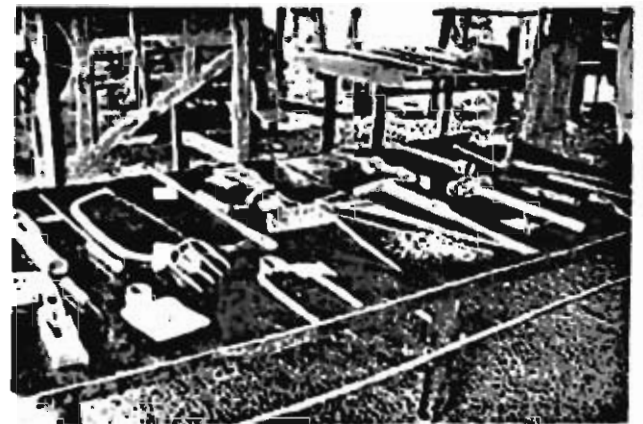
แหล่งข้อมูล: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). ข้อมูลพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในจังหวัดนครปฐม ปีพุทธศักราช 2546 (ฉบับเนื้อหาสังเขป)

การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคกลาง – ตะวันตก) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร 26 - 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2546 ณ โรงแรมริเวอร์ จังหวัดนครปฐม

พิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตชาวไทยบ้านลานแหลม จ.นครปฐม

การสาธิตวิธีการดำข้าว

เครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้านในแบบวิถีชีวิตชาวนา

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดสำโรง

ที่ตั้ง 21 หมู่ 3 ตำบลวัดสำโรง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

เจ้าอาวาส พระครูสิริบุญญาภิวัฒน์ โทร. (034) 239-489

เวลาทำการ ทุกวัน 8.00 – 17.00 น.

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดสำโรงเริ่มดำเนินการจัดตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2542 โดยมีเจ้าอาวาสวัดสำโรงคือ พระครูสิริบุญญาภิวัฒน์ เป็นประธาน ชาวตำบลวัดสำโรงและตำบลใกล้เคียงได้ร่วมกันบริจาคเครื่องมือเครื่องใช้ที่ใช้กันอยู่ในชนบท ได้แก่ อุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบอาหาร เครื่องมือหัตถกรรมต่าง ๆ อุปกรณ์ดองข้าว เครื่องมือจับสัตว์น้ำและเครื่องใช้อื่นๆ อีกเป็นจำนวนมาก โดยทางพิพิธภัณฑ์มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะอนุรักษ์มรดกพื้นบ้านเหล่านี้ไว้ให้เป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้านของคนไทยในอดีตแก่นักเรียน นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป

การจัดแสดงและเนื้อหาจำแนกออกเป็น 6 ส่วน โดยจัดแสดงไว้ใน 2 อาคาร ๆ หลังแรกคือ “อาคารของใช้พื้นบ้าน” ได้แก่ ครัวโบราณ จัดแสดงอุปกรณ์ในการหุงต้ม สะท้อนให้เห็นถึงการจัดครัวไทยในอดีต อันประกอบด้วย เตาดินเผา หม้อดินประเภทต่างๆ เช่น หม้อหุงกระเพาะ เตาดินเผา ตะกร้าล้างปลา อ่างนวดแห้ง กระต่ายขูดมะพร้าว เป็นต้น

เครื่องมือหัตถกรรมพื้นบ้าน จัดแสดงเครื่องจักสาน เป็นการแปรรูปไม้และหวายให้เป็นเครื่องมือเครื่องใช้รูปแบบต่าง ๆ เช่น สานแหกร ตะกร้า กระบุง กระดัง เป็นต้น

อุปกรณ์ดองข้าว เช่น กระบุงปากบาน กระบุงโกย ปิยชาติ ดังดองข้าว (มีทั้งที่ทำจากไม้และเหล็ก) ไม้บดข้าว เป็นต้น ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่ชมได้ยากในปัจจุบัน

อุปกรณ์ในการทำนา จัดแสดงอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการทำนา เช่น โกรกคล้องคอควายสำหรับลากไถ แยกคราด ไถ ไม้คานหอบข้าว ฯลฯ

เครื่องมือดักสัตว์ ทั้งที่ใช้สำหรับดักสัตว์น้ำ เช่น ขนาง ลอบยีน ลอบนอน ข้อง เบ็ด ฉมวก อวน สุ่ม เป็นต้น เครื่องมือสำหรับใช้ดักสัตว์บก เช่น คันหลุม ดั่งดักหนู แร้ว เป็นต้น

เครื่องใช้เบ็ดเตล็ด ส่วนมากเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือน เช่น เขี่ยนหมากทองเหลือง ตะเกียงลาน นมนาง กลอนประตู แวนโรยขนมจีน เป็นต้น

เครื่องมือช่างไม้ประเภทต่าง ๆ เช่น กบบุก กบขัดร่อง กบผิว กบบังใบ เลื่อยอก เลื่อยสันดา เป็นต้น รวมไปถึงเครื่องทองเหลืองต่างๆ

อาคารหลังที่ 2 คือ “อาคารอาชีพชาวนา” จัดแสดงอุปกรณ์และเครื่องมือในการทำนา เช่น อุปกรณ์ที่ใช้ในการวิดน้ำ อุปกรณ์ในการไถหว่าน อุปกรณ์ในการตกกล้า อุปกรณ์ในการเกี่ยวข้าว-นวดข้าว ระเบิดขมววย ระเบิด เครื่องยนต์ แป้นดอกกล้า ไม้หอบกล้า เครื่องผัดข้าวครกตำข้าว นอกจากนี้ยังมีการแสดงเรือพื้นบ้านรูปแบบต่าง ๆ เช่น เรือบด เรือเพียว เรือแปะ เรือมาด เรือจ้าง เป็นต้น

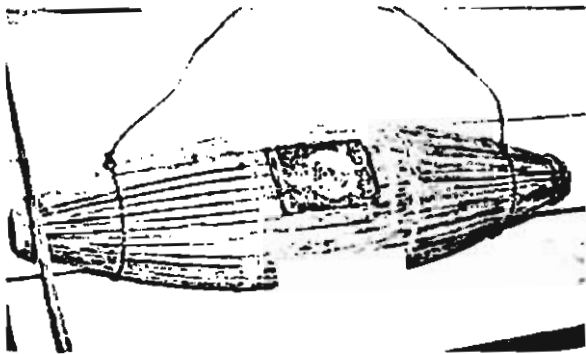
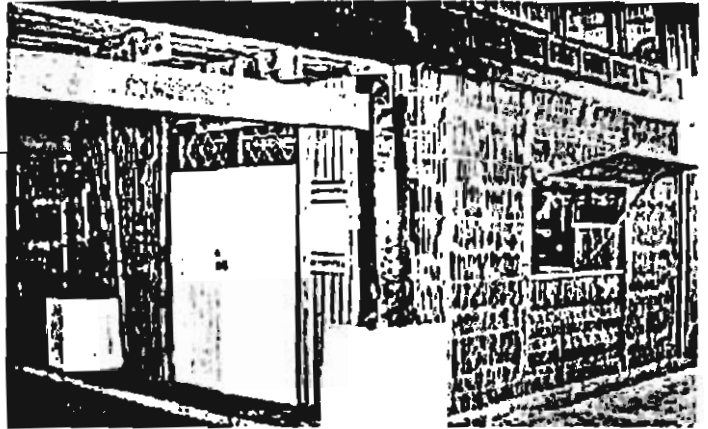
แหล่งข้อมูล: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). ข้อมูลพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในจังหวัดนครปฐม ปีพุทธศักราช 2546

(ฉบับเนื้อหาสังเขป)

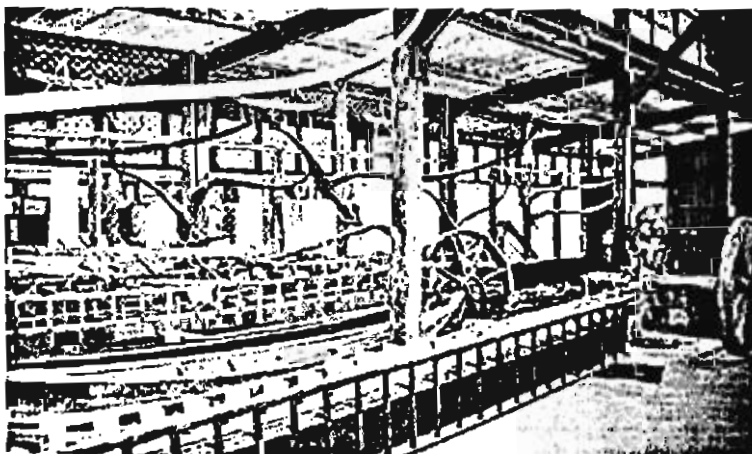
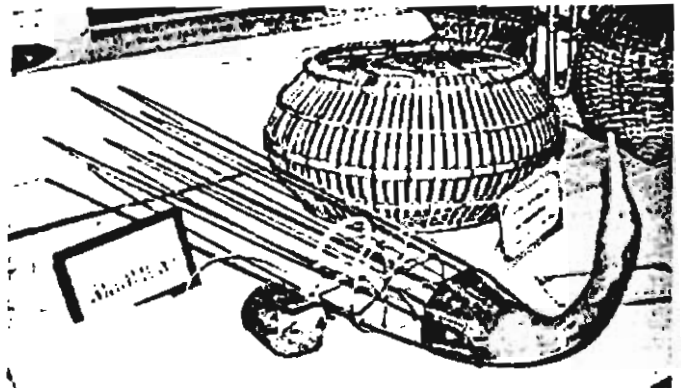
การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคกลาง - ตะวันตก) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

26 - 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2546 ณ โรงแรมริเวอร์ จังหวัดนครปฐม

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดสำโรง จ.นครปฐม

เครื่องจักสานและเครื่องมือทำมาหากิน

การจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตชาวนาลุ่มน้ำนครชัยศรี

ที่ตั้ง วัดสุขวัฒนาราม ตำบลบางระกำ อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

เจ้าอาวาส พระครูพิทักษ์สุขวัฒนนะ โทร. 034-276-330, 276-393

เวลาทำการ ทุกวัน 9.00 – 16.00 น.

ประวัติความเป็นมา และการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตชาวนาลุ่มน้ำนครชัยศรี แต่เดิมนั้นวัดสุขวัฒนารามได้เคยมีส่วนจัดแสดงเกี่ยวกับของใช้พื้นบ้านอยู่ เรียกกันโดยทั่วไปว่า “พิพิธภัณฑ์ของโบราณพื้นบ้าน” แต่ยังไม่มีการจัดตามหลักวิชาแต่อย่างใด จนกระทั่งราวต้นปี พ.ศ. 2546 ได้มีกลุ่มวิจัยชุมชนลุ่มแม่น้ำนครชัยศรี มหาวิทยาลัยมหิดล โดยมี ร.ศ. เสาวภา พรสิริพงษ์ เป็นหัวหน้าคณะวิจัย ได้เข้ามาสนับสนุนด้านการค้นคว้าข้อมูลและวิธีการจัดแสดงตามหลักวิชาการพิพิธภัณฑ์

ดังนั้นในราวเดือนเมษายน พ.ศ. 2546 ทางพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเองได้จัดคณะทำงานซึ่งเป็นบุคลากรในท้องถิ่นและใกล้เคียงมาช่วยกันจัดตั้งพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ขึ้น โดยมีท่านพระครูพิทักษ์สุขวัฒนนะ เจ้าอาวาสวัดสุขวัฒนาราม (บางระกำ) เป็นผู้อุปถัมภ์ และมีกำนันสมชาย ชื่นอินทร์งาม เป็นผู้ประสานงานของชุมชน

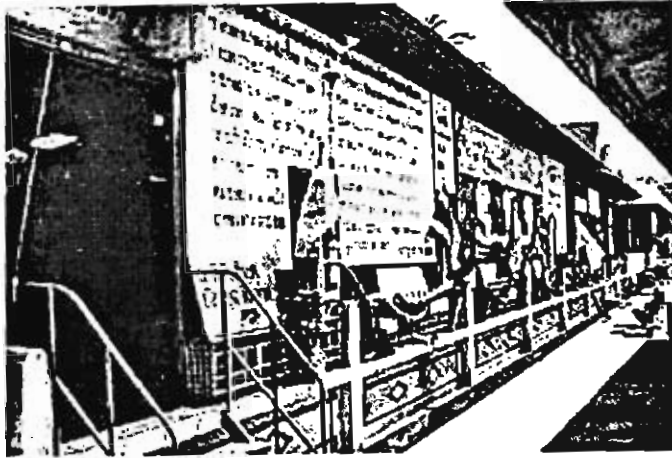
พิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตชาวนาลุ่มน้ำนครชัยศรีแห่งนี้ถือกำเนิดขึ้นด้วยความหวังว่า จะให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนและผู้สนใจเกี่ยวกับการทำนาแบบดั้งเดิม ที่สามารถผลิตอาหารเลี้ยงชาวโลกมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน อันหมายรวมถึงกระบวนการเทคโนโลยีพื้นถิ่น และพิธีกรรมที่เกี่ยวกับข้าว ซึ่งหลอมรวมชีวิตของผู้คนในลุ่มน้ำนครชัยศรีเข้าไว้ด้วยกัน

สำหรับอาคารจัดแสดงนั้นเป็นอาคารไม้ชั้นเดียว ภายในจัดแสดงเครื่องมือเครื่องใช้ของชาวนาไทย โดยแบ่งส่วนจัดแสดงออกเป็นหัวข้อต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับขั้นตอนกระบวนการของการทำนาดังต่อไปนี้ “เตรียมกล้า” “เตรียมดิน” “ค.ควาย” “เตรียมน้ำ” “ดำนา” “เก็บเกี่ยว” “สีข้าว” และ “ทำกิน” โดยแต่ละส่วนจัดแสดงจะนำเครื่องมือเครื่องใช้มาตั้งแสดงประกอบไว้ให้เห็นด้วย ส่วนด้านหลังของส่วนจัดแสดงใหม่ เป็นห้องสำหรับเก็บโบราณวัตถุและวัตถุทางวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่ไม่ได้นำมาจัดแสดงในส่วนจัดแสดงหลัก

การบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ผ่านวัสดุที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการปลูกข้าว สามารถสร้างความเข้าใจเรื่องภูมิปัญญาในการเรียนรู้ และปรับตัวให้เข้ากับระบบนิเวศน์ และแลเห็นวิถีชีวิตของชาวนาลุ่มน้ำนครชัยศรี เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นของการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองต่อไป รวมทั้งก่อให้เกิดสำนึกและความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน ทั้งนี้ด้วยเนื้อหาที่จัดแสดงจะทำให้ผู้ที่เข้าชมได้รับความรู้และเกิดความสนใจในเรื่องราวเกี่ยวกับเกษตรกรรม และเรื่องราวของท้องถิ่นบางระกำ และก่อให้เกิดแรงบันดาลใจที่จะร่วมมือกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเอาไว้ไม่ให้สูญหาย

แหล่งข้อมูล: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). ข้อมูลพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในจังหวัดนครปฐม ปีพุทธศักราช 2546 (ฉบับเนื้อหาสังเขป)

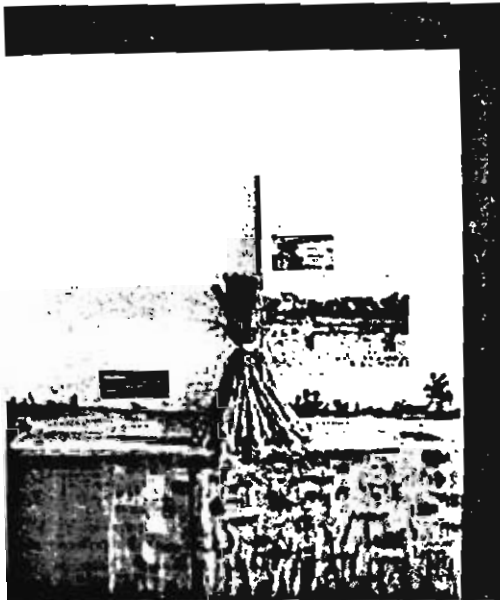
การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคกลาง – ตะวันตก) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร 26 - 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2546 ณ โรงแรมริเวอร์ จังหวัดนครปฐม

พิพิธภัณฑ์วิชาวนาสุ่มน้ำนครชัยศรี จ.นครปฐม

ส่วนจัดแสดง "เตรียมกล้า" และ "ดำนานา"

ส่วนจัดแสดงเดิม ซึ่งอยู่ด้านหลัง

พิพิธภัณฑ์วัดท่าพูด

ที่ตั้ง 78 หมู่ 1 ตำบลไทรงาม อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

เจ้าอาวาส พระอธิการสังเวศ คเวสโก โทร. (034) 288-852

ผู้ประสานงาน นายมานะ เกียรติทวี โทร. (034) 288-318 และ

นายวิรัตน์ น้อยประชา โทร. (034) 288-365, (01) 941-6637

เวลาทำการ 9.00-16.00 น. ทุกวันเสาร์-อาทิตย์ หรือแจ้งล่วงหน้า

วัดท่าพูดเป็นวัดเก่าแก่ตั้งแต่สมัยอยุธยาที่มีโบราณสถาน และโบราณวัตถุต่าง ๆ อยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งนับวันก็จะสูญหายไปเรื่อยๆ หลังการรณนภพของท่านพระครูพิศาลสาธุวัฒน์ เจ้าอาวาสวัดท่าพูด เมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ. 2540 นั้น คณะกรรมการของวัดได้มีมติให้จัดทำพิพิธภัณฑ์ของวัดขึ้นด้วยเกรงว่าวัตถุโบราณทั้งหลายที่อยู่ภายในวัด และในกุฏิหลังเก่าของอดีตเจ้าอาวาสจะสูญหาย พระสังเวศ คเวสโก รักษาการเจ้าอาวาสในขณะนั้นได้เห็นชอบให้มีแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นชุดหนึ่งเพื่อปฏิบัติงานจัดทำพิพิธภัณฑ์โดยใช้หอไตรของวัดเป็นพิพิธภัณฑ์ชั่วคราว และเปิดให้ประชาชนเข้าชมครั้งแรกในวันอาทิตย์ที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นวันพระราชทานเพลิงศพอดีตเจ้าอาวาสพอดี

ในการจัดทำพิพิธภัณฑ์ได้มีการรวบรวมโบราณวัตถุเก่าแก่และมีค่า นำมาทำทะเบียนและเก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ สิ่งของสำคัญที่นำมาจัดแสดงไว้ได้แก่ พระยานมาศ กระโถนถมปัทม์ กาน้ำชา และหัวเรือกัญญา ซึ่งเป็นสิ่งของที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชพระราชทานแด่หลวงพ่อด เจ้าอาวาสองค์แรกของวัดท่าพูด นอกจากนี้ก็เป็นสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ และสิ่งของที่รับบริจาคจากชาวบ้านอีกส่วนหนึ่ง ในปี พ.ศ. 2543 การบูรณะกุฏิเจ้าอาวาสหลังเก่าได้แล้วเสร็จ จึงเริ่มดำเนินการจัดทำอาคารหลังนี้ให้เป็นพิพิธภัณฑ์อีกหลังหนึ่ง ใช้ชื่ออาคารว่า "พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดท่าพูด" โดยนำสิ่งของจำนวนหนึ่งจากพิพิธภัณฑ์ที่หอไตรมาจัดแสดงไว้ที่อาคารหลังใหม่นี้

พิพิธภัณฑ์วัดท่าพูดจัดแสดงสิ่งของและโบราณวัตถุประเภทต่างๆ ตั้งแต่โบราณวัตถุสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ศาสตร์และโบราณวัตถุที่มีอายุอยู่ในช่วง 100 - 200 ปีที่ผ่านมา มีการจำแนกเป็นกลุ่มได้ดังนี้คือ โบราณวัตถุสมัยก่อนประวัติศาสตร์ เป็นโบราณวัตถุยุคสังคมเกษตรกรรมยุคโลหะสำริดที่ได้มาจากจังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วยภาชนะดินเผา แม่พิมพ์เครื่องมือ เครื่องมือสำริด และมีภาชนะดินเผาดกแต่งด้วยการเขียนสีแบบบ้านเชียง โบราณวัตถุกลุ่มพระพุทธรูป มีอยู่เป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่เป็นพระพุทธรูปแบบรัตนโกสินทร์ โบราณวัตถุกลุ่มสิ่งของที่ได้รับพระราชทานจากสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

ของใช้ในครัวเรือนไทยในอดีต ได้แก่ อุปกรณ์ปรุงอาหารปรุงอาหารและอุปกรณ์ทำการเกษตร ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตท้องถิ่นของผู้คนในอดีตเมื่อ 50 - 100 ปีที่ผ่านมา สิ่งของต่างๆ จากตะวันตกในสังคมชนบทไทยเมื่อราว 50 ปีมาแล้ว เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้าต่างๆ หนังสือพิมพ์เก่า ที่รวบรวมเรื่องราวที่ได้รับความสนใจจากประชาชนในแต่ละยุคแต่ละสมัย เครื่องทองเหลือง และเครื่องลายคราม ที่ชาวชุมชนวัดท่าพูดนำมาถวายวัด นอกจากนี้ยังมีจารึกเป็นจารึกตัวอักษรไทยบนแผ่นอิฐมอญที่ใช้ก่อสร้างพระอุโบสถ

แหล่งข้อมูล: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). ข้อมูลพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในจังหวัดนครปฐม ปีพุทธศักราช 2546 (ฉบับเนื้อหาสาระ)

การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคกลาง - ตะวันตก) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร 26 - 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2546 ณ โรงแรมริเวอร์ จังหวัดนครปฐม

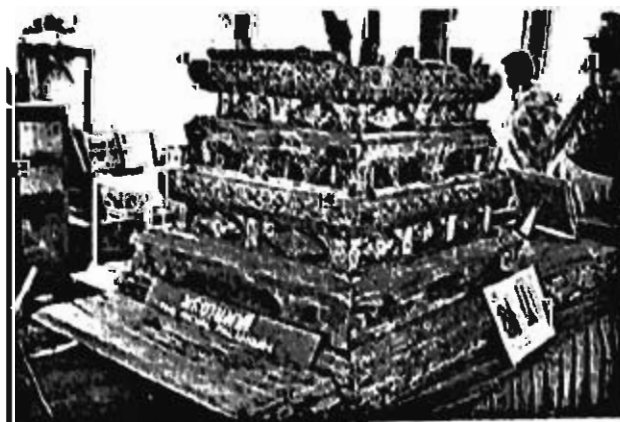

พิพิธภัณฑ์วัดท่าพุท จ.นครปฐม

เครื่องสายครามและถ้วยชาม

โบราณวัตถุที่นำมาจัดแสดง

พิพิธภัณฑ์วัดกำแพงแสน

ที่ตั้ง 151 หมู่ 9 ตำบลห้วยหมอนทอง อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

เจ้าอาวาส พระปลัดสุวัฒน์ สุชีโว

ผู้ประสานงาน นายสำราญ เจเถื่อน โทร. (01) 857-7465

เวลาทำการ ยังไม่เปิดอย่างเป็นทางการ ผู้สนใจกรุณาติดต่อล่วงหน้า

- วัดกำแพงแสนตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของเมืองกำแพงแสนโบราณ มีลักษณะเด่นคือเป็นเมืองที่มีคูน้ำคันดินล้อมรอบ ตามแบบเมืองทวารวดีทั่วไป โดยวัดตั้งอยู่ห่างจากเมืองกำแพงแสนโบราณราว 1 กิโลเมตร ใกล้กับวัดกำแพงแสนใกล้ประมาณ 100 เมตร เป็นที่ตั้งของวัดร้างซึ่งยังไม่มีการศึกษาว่าสร้างขึ้นในสมัยใด แต่พิจารณาจากอิฐมอญที่มีขนาดใหญ่เหมือนกับที่นิยมทำในสมัยทวารวดี จึงสันนิษฐานได้ในเบื้องต้นว่า วัดร้างแห่งนี้น่าจะสร้างขึ้นร่วมสมัยกับวัฒนธรรมทวารวดี ซึ่งอาจมีอายุอยู่ในช่วงใดช่วงหนึ่งระหว่างพุทธศตวรรษที่ 12 - 16 และอาจร่วมสมัยกับเมืองกำแพงแสนโบราณ สำหรับวัดกำแพงแสนปัจจุบันนั้นไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยใดเช่นกัน แต่จากคำบอกเล่าของชาวบ้านเล่าว่ามีอายุประมาณ 200 ปี จึงสันนิษฐานเบื้องต้นได้ว่าน่าจะสร้างขึ้นในช่วงระหว่างสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายกับกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น อย่างไรก็ตามจากเอกสารที่ทำโดยวัดกำแพงแสนอีกชุดหนึ่งได้กล่าวว่า วัดกำแพงแสนสร้างขึ้นราว พ.ศ. 2366 โดยอ้างจากหลักฐานของอำเภอกำแพงแสนซึ่งให้ข้อมูลว่า ครั้งนั้นมีการสร้างพระอุโบสถหลังแรกขึ้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2490 พระครูสุกิจธรรมสร (หลวงพ่อสว่าง) เจ้าอาวาสในขณะนั้นได้ย้ายวัดกำแพงแสนมาตั้งยังที่ใหม่ใกล้คลองท่าสารบางปลา ซึ่งเป็นที่ตั้งของวัดกำแพงแสนในปัจจุบัน

พิพิธภัณฑ์วัดกำแพงแสนริเริ่มโดยพระปลัดสุวัฒน์ สุชีโว เจ้าอาวาสวัดกำแพงแสน ท่านเป็นพระนักพัฒนาซึ่งนอกจากจะสนใจพัฒนาวัดในด้านความสะอาดสวยงามแล้ว ท่านยังส่งเสริมงานด้านการศึกษาและปฏิสังขรณ์ศาสนสถานภายในวัดด้วย และงานที่นับได้ว่าเป็นการอนุรักษ์มรดกของท้องถิ่นกำแพงแสนก็คือ ท่านได้เริ่มรวบรวมโบราณวัตถุต่าง ๆ ในท้องถิ่นและจัดตั้งพิพิธภัณฑ์วัดกำแพงแสนขึ้น ซึ่งประกอบไปด้วยโบราณวัตถุหลายประเภททั้งที่เป็นโบราณวัตถุในท้องถิ่น คือ โบราณวัตถุสมัยทวารวดี และโบราณวัตถุอื่น ๆ ที่มีผู้มีจิตศรัทธานำมาถวาย เช่น เครื่องถ้วย เครื่องทองเหลือง เครื่องจักสาน เป็นต้น ปัจจุบันทางพิพิธภัณฑ์วัดกำแพงแสนยังมีพื้นที่จัดแสดงค่อนข้างเล็ก ในอนาคตอันใกล้นี้ ท่านเจ้าอาวาสมีโครงการที่จะสร้างพิพิธภัณฑ์หลังใหม่ เพื่อจัดแสดงโบราณวัตถุที่มีอยู่ให้เป็นระบบและถูกต้องตามหลักวิชาการยิ่งขึ้น

พิพิธภัณฑ์วัดกำแพงแสนได้จัดห้องแสดงโบราณวัตถุไว้ 1 ห้อง มีการจัดเรียงโบราณวัตถุไว้เป็นกลุ่ม ๆ ดังนี้ โบราณวัตถุสมัยทวารวดีจากเมืองโบราณกำแพงแสน ประกอบไปด้วยเศษประติมากรรมปูนปั้น และชิ้นส่วนสถาปัตยกรรม ภาชนะดินเผาสมัยต่าง ๆ ประกอบด้วยภาชนะดินเผาหลายสมัย เช่น สมัยบ้านเชียง หรือ เครื่องถ้วยต่าง ๆ เครื่องใช้ต่าง ๆ ในครัวเรือน เช่น เครื่องจักสาน และเครื่องทองเหลือง พระพุทธรูปและพระพิมพ์ เป็นของหลายยุคหลายสมัย เปลือกหอยทะเล เป็นเปลือกหอยขนาดใหญ่สวยงาม ซึ่งได้มาจากการขุดบ่อดินในบริเวณชุมชนกำแพงแสน

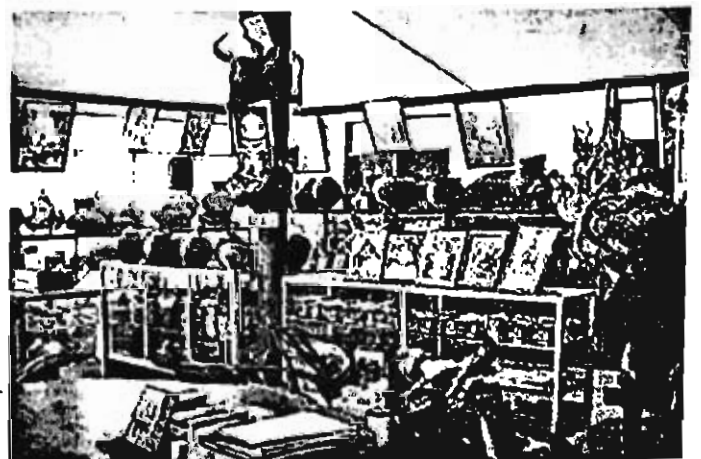
พิพิธภัณฑ์วัดท่าแพงแสน จ.นครปฐม

โบราณวัตถุที่ขุดพบบริเวณเมืองโบราณท่าแพงแสน

เครื่องปั้นดินเผา

การจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์พระพุทธวิถีนายก

ที่ตั้ง วัดกลางบางแก้ว ตำบลนครชัยศรี อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

เจ้าอาวาส พระครูสิริชัยคนารักษ์ โทร. (034) 331-462, 332-182

เวลาทำการ เสาร์-อาทิตย์และวันหยุดตามเทศกาลสำคัญ เวลา 9.00 – 16.00 น.

วัดกลางบางแก้วเป็นวัดโบราณ มีโบสถ์ วิหารและพระประธานเก่าแก่ซึ่งนักโบราณคดีสันนิษฐานว่าสร้างขึ้นตั้งแต่สมัยต้นกรุงศรีอยุธยา เป็นวัดที่มีพระจำพรรษาและมีเจ้าอาวาสปกครองสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน เจ้าอาวาสองค์สำคัญซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีคือ หลวงปู่บุญ หรือท่านเจ้าคุณพระพุทธวิถีนายก (บุญ ชันธโชติ) เป็นเจ้าอาวาสปี พ.ศ. 2429 – 2478 อีกองค์หนึ่งคือ หลวงปู่เพิ่ม ซึ่งได้รับพระราชทานสมณศักดิ์พระพุทธวิถีนายก (เพิ่ม ปุญญวสน) เช่นเดียวกัน ท่านเป็นศิษย์และสืบต่อตำแหน่งเจ้าอาวาสจากหลวงปู่บุญ มรณภาพเมื่อปี พ.ศ. 2526 หลวงปู่บุญเป็นเจ้าคณะมณฑลนครชัยศรี ปกครองท้องที่จังหวัดสุพรรณบุรี สมุทรสาครและนครปฐม ท่านเป็นที่พึ่งพาของผู้คนมากมายในด้านกฤตยาาคมขลัง แพทย์แผนโบราณของไทย การสร้างพระเครื่องบูชาและเครื่องรางของขลังหลายชนิด เมื่อหลวงปู่บุญมรณภาพไป หลวงปู่เพิ่มก็ได้สืบทอดงานทั้งหมดของท่านอาจารย์และดูแลวัดพร้อมกับข้าวของมีค่าทั้งหลาย ทั้งที่เป็นของเก่าแก่คู่กันมากับวัดและที่หลวงปู่บุญสร้างหรือมีผู้นำมาถวาย

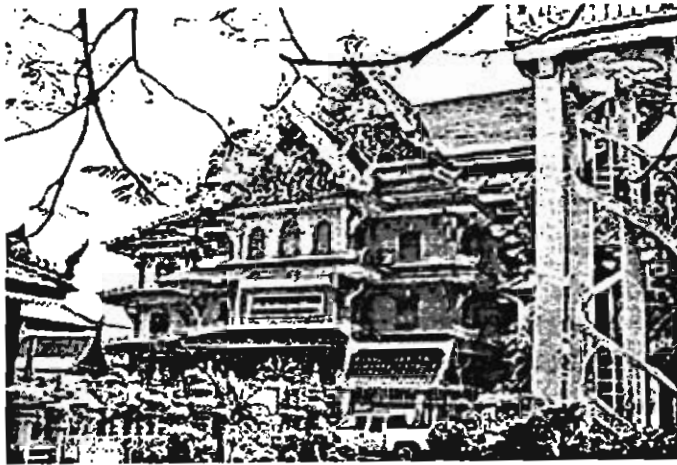
ในเวลาต่อมาพระครูสิริชัยคนารักษ์ เจ้าคณะอำเภอนครชัยศรี เจ้าอาวาสวัดกลางบางแก้วองค์ปัจจุบันได้ร่วมมือกับศิษย์จัดสร้าง “พิพิธภัณฑ์พระพุทธวิถีนายก” แห่งนี้ขึ้นเพื่อเป็นที่เก็บรักษาของมีค่าทั้งหลายและเปิดโอกาสให้ผู้สนใจเข้าชมและศึกษาหาความรู้ โดยเปิดให้เข้าชมในเสาร์-อาทิตย์และวันหยุดเทศกาลสำคัญ และหากมีนักเรียนนักศึกษาประสงค์เข้าชมเป็นหมู่คณะโดยไม่เสียค่าธรรมเนียมและมีผู้นำชมก็ทำหนังสือติดต่อมาล่วงหน้าได้

อาคารพิพิธภัณฑ์เป็นอาคาร 3 ชั้นๆ แบ่งการจัดแสดงออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนพระพุทธวิถีนายก จัดแสดงประวัติและข้าวของเครื่องใช้ของหลวงปู่บุญและหลวงปู่เพิ่ม ส่วนที่ 2 จัดแสดงคัมภีร์โบราณจารด้วยตัวอักษรขอมเป็นส่วนใหญ่ห่อด้วยผ้าห่อคัมภีร์เก่าบรรจุในหลักไม้และหีบพระธรรม สมุดข่อยทั้งสมุดขาวสมุดดำ มีทั้งอักษรไทยและอักษรขอม สมุดภาพพระมาลัย สมุดภาพพุทธประวัติ พระราชพงศาวดาร ตำราพิชัยสงคราม วรรณคดี ตำรายา ตำราโหราศาสตร์ เลขยันต์และคาถาอาคมต่างๆ ตู้พระธรรม หีบพระธรรมลายรดน้ำและพานแว่นฟ้า

ชั้นสองจัดแสดงของใช้ประเภทต่าง ๆ เช่น เครื่องเบญจรงค์ เครื่องลายคราม ถ้วยชาม บันชา ถ้วยชา เครื่องแก้วเจียรไน เครื่องทองเหลือง เครื่องเงิน เครื่องไม้ ถาดเคลือบ เครื่องมุกในห่องมุก ธรรมาสันมุขของหลวงปู่บุญซึ่งพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในรัชกาลที่ 8 สร้างถวาย โดยมีรูปพระอาทิตย์และตัวอักษรจีนคำว่าพระอาทิตย์อยู่ที่พนักระมณาสน์ และในห้องกระจกด้านทิศใต้จัดแสดงพระพุทธรูปปางต่างๆ พระพุทธรูปทรงเครื่อง และพระปางปาเลโดยกึ่งซึ่งผู้ถวายหล่อด้วยเงินพดด้วงที่เหลือจากการเล่นแร่แปรธาตุ

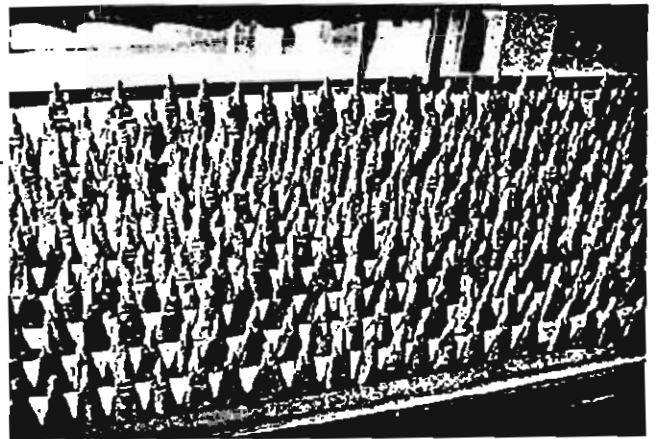
ชั้นสามจัดแสดงพระพุทธรูปเงินและพระพุทธรูปไม้แกะ พระเนื้อทองเหลืองทรงเครื่อง พระมาลัยโปรดสัตว์นรก ในห้องซีกตะวันตกมีธรรมาสันมุขเก่าเป็นไม้สลักลงรักปิดทอง ซีกตะวันออกแสดงพระพุทธรูปขนาดใหญ่ ทั้งที่เป็นของเก่าและที่พุทธบริษัทสร้างถวายในสมัยหลวงปู่บุญ ตรงกลางคือกุฏิเก่าของหลวงปู่ ประดิษฐานรูปหุ่นขี้ผึ้งของหลวงปู่ ประกอบกับจัดวางข้าวของเครื่องใช้ของท่านเหมือนสมัยที่ท่านมีชีวิตอยู่ พระพุทธรูปตรงกลางภายในกุฏิคือ พระสัมพุทธมหายานี พุทธวิถีนายก ปุญญวสนนิมิต สมัยเชียงแสน ซึ่งหลวงปู่เพิ่มได้เคียรมาจากเมืองเชียงแสนแล้วสร้างซ่อมแซมจนเป็นองค์ที่สมบูรณ์

แหล่งข้อมูล: แผ่นพับประชาสัมพันธ์ พิพิธภัณฑ์พระพุทธวิถีนายก วัดกลางบางแก้ว นครชัยศรี

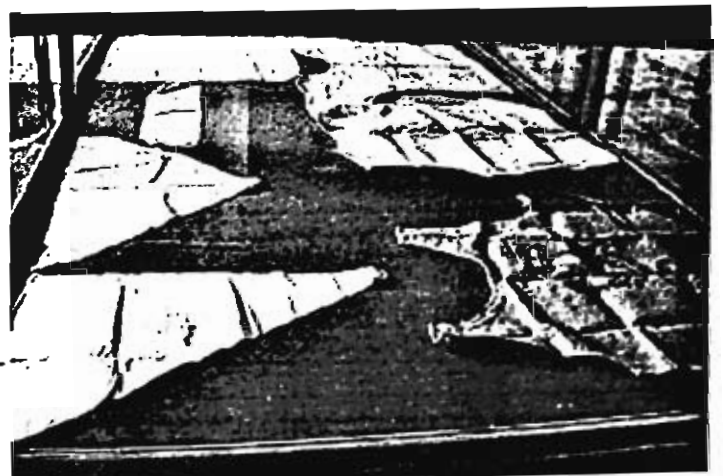
พิพิธภัณฑ์พระพุทธวิถีนายก จ.นครปฐม

พระเครื่อง

คัมภีร์ใบลาน

ผ้ายันต์และเครื่องรางของขลัง

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดม่วง

ที่ตั้ง ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โทร. (032) 372-584

ผู้ประสานงาน นางสาวศุภมาส พรหมอินทร์ โทร. (09) 885-8817

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดม่วงก่อรูปก่อร่างขึ้นจากคำริชของพระครูวรธรรมพิทักษ์ หรือท่านอาจารย์ลม เจ้าอาวาสวัดม่วง ท่านเล็งเห็นคุณค่าของวัตถุสิ่งของโบราณ ห่วงใยว่าจะสูญหายไปโดยที่คนรุ่นหลังอาจไม่เห็นได้รู้จัก และได้ศึกษาประวัติความเป็นมาของสิ่งของเหล่านี้ เมื่อชาวบ้านทราบว่าคุณมีใจรักทางด้านนี้ก็พากันสนับสนุน ท่านอาจารย์ลมและชาวบ้านม่วงได้ช่วยกันเก็บสะสมของโบราณ คัมภีร์ใบลาน พระพุทธรูป ผ้าห่อคัมภีร์ เครื่องใช้ต่างๆ ส่วนใหญ่เป็นวัตถุสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ตลอดจนข้าวของเครื่องใช้พื้นบ้านที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาและวิถีชีวิตชาวมอญบ้านม่วงไว้เป็นจำนวนมาก

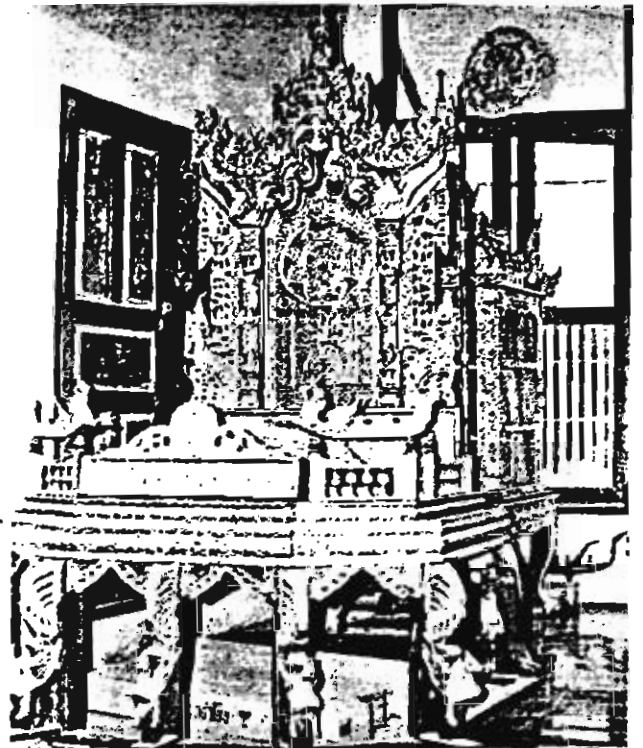
ท่านอาจารย์ลมมีความตั้งใจมานานแล้วว่าอยากจะทำเป็นพิพิธภัณฑ์แต่ยังไม่มีโอกาสเหมาะสมและติดขัดอยู่ว่าไม่มีความรู้เรื่องการระบุงานและการเก็บรักษาของเก่าที่ถูกวิธี ต่อมาเมื่อได้สัมพันธ์กับมหาวิทยาลัยศิลปากรนำโดย รศ.ศรีศักร วัลลิโภดม ที่นำนักศึกษาภาคศึกษาศาสตรบัณฑิตมาศึกษาภาคสนามที่บ้านม่วง จึงได้มีการพูดคุยถึงการจัดทำพิพิธภัณฑ์ขึ้นมา ขณะนั้นมหาวิทยาลัยศิลปากรกำลังมีความคิดที่จะสร้างพิพิธภัณฑ์เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในโอกาสเจริญพระชนมพรรษา 5 รอบอยู่พอดี ทางวัดม่วงชาวบ้านม่วงและมหาวิทยาลัยศิลปากรจึงได้ร่วมกันสร้างพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดม่วงขึ้นเนื่องในโอกาสดังกล่าว โดยทางมหาวิทยาลัยศิลปากรได้ของบประมาณแผ่นดินมาใช้ในการก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์ และทางวัดม่วงสมทบเงินค่าก่อสร้างอีกจำนวนหนึ่ง และได้แต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายวิชาการขึ้นทำหน้าที่จัดทำทะเบียนสิ่งของต่าง ๆ และศึกษาวิจัยจัดทำข้อมูลจากวัตถุสิ่งของที่มีประกอบกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์และคำบอกเล่าของชาวบ้านเพื่อกำหนดเนื้อหาการจัดแสดง จนในที่สุดได้ทำพิธีเปิดอย่างเป็นทางการ โดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดม่วง เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2536

เนื้อหาการจัดแสดงแบ่งออกเป็น 5 ส่วนคือ (1) เรื่องราวเกี่ยวกับลุ่มแม่น้ำแม่กลอง ซึ่งให้เห็นถึงอิทธิพลของสภาพแวดล้อมที่มีต่อพัฒนาการในการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ตั้งแต่สมัยโบราณ ส่วนนี้จัดแสดงด้วยหลักฐานทางประวัติศาสตร์โบราณคดี ตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน (2) เรื่องของสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่น แสดงเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านม่วงและชุมชนใกล้เคียง ความสัมพันธ์ของกลุ่มชนต่าง ๆ ในบริเวณลุ่มน้ำแม่กลอง บทบาทของชาวจีนต่อการเกิดของตลาด และบทบาทของคณะเผยแผ่ศาสนาคริสต์ในหมู่มอญในฐานะผู้นำระบบการรักษายาบาลแบบใหม่มาสู่ท้องถิ่น (3) บ้านม่วงกับภูมิปัญญาท้องถิ่นแสดงถึงความเป็นผู้รักการเล่าเรียนเขียนอ่านของชาวมอญ จัดแสดงคัมภีร์ใบลาน ภาพพระพุทธรูปที่มีความสำคัญต่อพุทธศาสนาและผ้าห่อคัมภีร์ที่แสดงถึงความศรัทธาในพระพุทธศาสนาที่สะท้อนอยู่ในธรรมเนียมการถวายเป็นผ้าห่อคัมภีร์ (4) วิถีชีวิตชาวมอญที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม จัดแสดงผ่านข้าวของ และรูปถ่ายเกี่ยวกับพิธีกรรม ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ พิธีรำผีมอญ การละเล่นสะบ้า งานบวชของชาวมอญ และการแสดงเครื่องแต่งกายของชาวมอญ และ (5) การพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงในชุมชนบ้านม่วงและท้องถิ่นใกล้เคียง

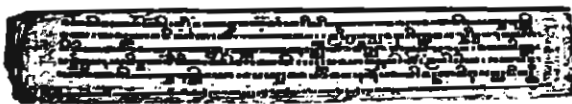
แหล่งข้อมูล: พระครูวรธรรมพิทักษ์ คำนำ ลุ่มน้ำแม่กลอง: พัฒนาการทางสังคมวัฒนธรรม. มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2536
มหาวิทยาลัยศิลปากร. พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดม่วง. จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสที่ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดม่วง 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2536.

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดม่วง จ.ราชบุรี

ธรรมมาสน์โบราณ

แผ่นคัมภีร์เขียนอักษรมอญโบราณ

ผ้าห่อคัมภีร์โบราณ

พิพิธภัณฑ์หนังใหญ่วัดชนอน

ที่ตั้ง ตำบลสร้อยฟ้า อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โทร. (032) 233 - 386

เจ้าอาวาส พระอธิการนุชิต วชิรวิฑู โท. (01) 753 - 1230

หนังใหญ่เป็นสมบัติทางวัฒนธรรมไทย ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นการแสดงชั้นสูง เป็นการแสดงที่รวมรวมศิลปะที่ทรงคุณค่าหลายแขนง ได้แก่ ด้านศิลปะการออกแบบลวดลายไทยเชิงจิตรกรรมที่มีความวิจิตรบรรจง ผสมกับฝีมือช่างแกะสลักที่ประณีต เมื่อแสดงก็จะมีการนำศิลปะทางนาฏศิลป์การละคร ที่เคลื่อนไหวอย่างได้อารมณ์ตามเนื้อเรื่องประกอบกับบทพากย์ บทเจรจา บทขับร้อง ดนตรี เป่าพาทย์ ทำให้เกิดความเข้าใจเรื่องราว และให้ทรรศนะทางศิลปะแก่ผู้ชมได้อย่างสมบูรณ์ การแสดงหนังใหญ่จึงมีคุณค่าทางศิลปะสูงและแสดงถึงอัจฉริยภาพของบรรพบุรุษไทยได้เป็นอย่างดี

หนังใหญ่วัดชนอนสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 ผู้ที่เริ่มในการแกะสลักตัวหนังคือ ท่านพระครูศรีธาสุนทร (หลวงปู่กล่อม) ท่านเกิดเมื่อพ.ศ. 2391 มรณภาพเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2485 รวมอายุได้ 95 ปี ท่านมีความคิดที่จะสร้างหนังใหญ่ให้มีขนาดใหญ่กว่าเดิม จึงได้ชักชวนครูอั้ง ช่างจาด ช่างจ๊ะ และช่างพ่วง มาร่วมกันสร้าง หนังชุดแรกที่สร้างคือ ชุดหนานถวายเป็นตอน ต่อมาได้สร้างเพิ่มอีกรวม 9 ชุด ปัจจุบันมีตัวหนัง 313 ตัว นับเป็นสมบัติของวัดที่ร่วมกันรักษาสืบทอดมา เป็นเพียงวัดเดียวที่มีมหรสพเป็นของวัด มีตัวหนัง และคณะหนังใหญ่ที่สมบูรณ์อยู่ในความอุปถัมภ์ของวัดสืบทอดมาจนถึงทุกวันนี้

วัดชนอน มีส่วนสำคัญยังต่อการอนุรักษ์หนังใหญ่ ทั้งในอดีตและปัจจุบัน โดยทางวัดได้ร่วมกับภาครัฐและภาคเอกชนในการนำหนังใหญ่วัดชนอนนี้ไปแสดงเผยแพร่ยังที่ต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศมาแล้วหลายครั้ง ในปี พ.ศ. 2532 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเห็นคุณค่าในการแสดงและศิลปะในตัวหนังใหญ่ ทรงมีพระราชดำริให้ทางวัดช่วยอนุรักษ์ตัวหนังทั้ง 313 ตัว และจัดทำหนังใหญ่ชุดใหม่ขึ้นแสดงแทนโดยมีมหาวิทยาลัยศิลปากรรับผิดชอบงานช่างจัดทำหนังทั้งหมด หลังจากนั้นได้นำหนังใหญ่ชุดใหม่ที่สร้างนี้ทูลเกล้าถวายเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2538 ณ โรงละครแห่งชาติ และทรงพระราชทานให้ทางวัดชนอนนำมาใช้ในการแสดงต่อไป

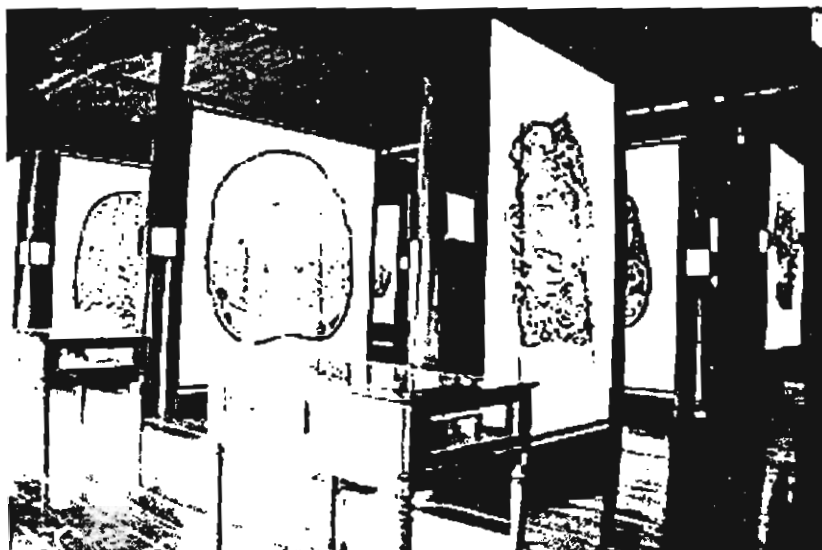
ปัจจุบันนี้ทางวัดได้จัดพิพิธภัณฑ์สถานแสดงนิทรรศการหนังใหญ่ เปิดให้ประชาชนและผู้สนใจเข้าชมและศึกษา พร้อมทั้งมีการสาธิตการแสดงหนังใหญ่ ตลอดจนการฝึกเยาวชนให้เรียนรู้และสืบทอดศิลปวัฒนธรรมอันทรงคุณค่านี้ครบทุกกระบวนการ เพื่อสนองโครงการตามพระราชดำริในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีสืบต่อไป

สำหรับการแสดงหนังใหญ่ ก่อนการแสดงจะต้องมีพิธีไหว้ครู วงดนตรีเป่าพาทย์จะบรรเลงเพลงโหมโรง ขณะทำพิธีเรียกพิธีเบิกหน้าพระ ต่อจากนั้นจะเป็นการแสดงชุดเบิกโรง นิยมเล่นตอนจับลิงหัวค้ำ มีตัวหนังที่แสดงคือ ลิงขาวและลิงดำ ลิงดำชอบก่อความวุ่นวายและสร้างความเดือดร้อน ลิงขาวจะเป็นผู้คอยดักเตือนแต่ลิงดำไม่รับฟังคำสั่งสอน ลิงขาวจึงจับลิงดำมัดและพาไปเฝ้าพระฤาษี พระฤาษีจึงดักเตือนสั่งสอนให้แก้ไขปรับปรุงตัวใหม่ และให้ลิงขาวแก้มัด ทั้งสองจึงอยู่เป็นเพื่อนที่ดีต่อกัน การเล่นเบิกโรงนี้เป็นการเรียกคนดูเพราะเสียงเป่าพาทย์จะเร้าใจ เพลงเชิดทำให้เกิดความคึกคัก บทเจรจาที่ตลกทำให้เกิดความครึกครื้น ในขณะเดียวกันก็แฝงคำสอนคุณธรรม "ความดีเยี่ยมชนะความชั่ว" หลังจากจบชุดเบิกโรงจะเป็นการแสดงชุดใหญ่ นิยมแสดงเรื่องรามเกียรติ์ ซึ่งแสดงจบเป็นตอนๆ

พิพิธภัณฑ์หนังใหญ่วัดชนอน จ.ราชบุรี

ตัวหนังใหญ่โบราณของวัดชนอน

การจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์บ้านเขายี่สาร

ที่ตั้ง วัดเขายี่สาร ตำบลยี่สาร อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

ผู้ประสานงาน อ.สิริอาภา รัชตะหิรัญ โทร. 01 – 859 - 3195

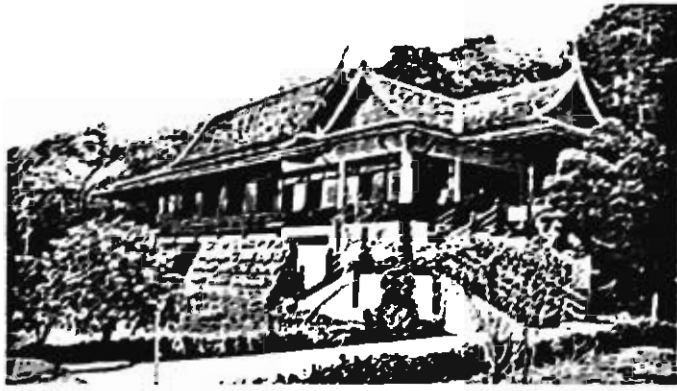
ความเป็นมาของพิพิธภัณฑ์บ้านเขายี่สาร เริ่มต้นขึ้นราวปี พ.ศ. 2539 จากการที่ชาวบ้านกลุ่มหนึ่งช่วยกันเก็บรวบรวมข้าวของเครื่องใช้ โบราณวัตถุจากวัดเขายี่สาร และรับบริจาคสิ่งของต่าง ๆ จากชาวบ้านในชุมชนยี่สาร ตั้งใจว่าอยากจะนำมาจัดแสดงไว้ให้ผู้สนใจได้เข้าชม และได้ขออนุญาตจากวัดเขายี่สาร ใช้พื้นที่ใต้กุฎศาลาการเปรียญเป็นสถานที่จัดแสดง โดยท่านพระครูสมุทรวิสุทธิคุณ เจ้าอาวาสวัดเขายี่สาร ได้สมทบเงินสนับสนุนมาจำนวนหนึ่ง ชาวบ้านที่พอจะมีฐานะบ้างก็ช่วยบริจาคเงินสมทบ บ้างก็ให้ยืมโดยไม่มีกำหนดส่งคืนเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินการจัดทำพิพิธภัณฑ์ จนเริ่มสร้างเป็นห้องพิพิธภัณฑ์ขึ้นมา และมีการตั้งคณะกรรมการบริหารและดูแลจัดการพิพิธภัณฑ์ เริ่มแรกมีนายธนู พยงค์ยิ้ม เป็นหัวหน้าพิพิธภัณฑ์

ปลายปี พ.ศ. 2540 มีการเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารพิพิธภัณฑ์ชุดใหม่ โดยมีอาจารย์สิริอาภา รัชตะหิรัญ เป็นประธานคณะกรรมการดำเนินการ อาจารย์สิริอาภาเป็นบุคคลหนึ่งที่มียุทธศาสตร์สำคัญต่อพัฒนาการของพิพิธภัณฑ์บ้านเขายี่สาร ด้วยความเป็นนักวิชาการ และเป็นคนยี่สารโดยกำเนิด ทำให้อาจารย์เป็นเสมือนข้อต่อหรือตัวกลางเชื่อมประสานระหว่างคนในชุมชนกับคนจากภายนอกชุมชน หลังจากที่ได้เห็นการริเริ่มของคนในชุมชนโดยเฉพาะคนหนุ่มคนสาวซึ่งส่วนใหญ่ก็สัมพันธ์เป็นเครือญาติกัน จึงคิดว่าน่าจะเข้ามาช่วยบ้านเกิด โดยมีแนวคิดว่าจะจัดทำเป็นพิพิธภัณฑ์ก็ควรมีความเป็นวิชาการมีการจัดแสดงเป็นเรื่องราวได้ จึงได้มีการติดต่อขอคำแนะนำและประสานงานกับ รศ.ศรีศักร วัลลิโภดม มุลนิธิประไพ วิริยะพันธุ์ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร มหาวิทยาลัยศิลปากร เข้ามาสนับสนุนทางด้านการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูล โดยส่งนักวิชาการและเจ้าหน้าที่ภาคสนามเข้ามาช่วยทำทะเบียนวัตถุสิ่งของและสำรวจจุดค้นทางโบราณคดีแหล่งอยู่ตะกั่ว โดยมีคุณวลัยลักษณ์ ทรงศิริ เป็นกำลังสำคัญ วัตถุสิ่งของ และเรื่องราวจากการศึกษาค้นคว้าเหล่านี้เป็นข้อมูลสำคัญในการจัดแสดงเนื้อหาในพิพิธภัณฑ์บ้านเขายี่สาร

ช่วงที่เริ่มมีการขุดค้นทางโบราณคดี แม้ว่าจะมีนักวิชาการจากภายนอกเข้ามาเหลือนด้านวิชาการแต่ชาวบ้านเองก็เป็นผู้สนับสนุนงบประมาณทั้งหมด ขณะนั้นรวบรวมเงินได้ 60,000 บาท จากการทอดผ้าป่าและชาวบ้านร่วมกันสมทบแต่ก็ยังไม่เพียงพอ เมื่อทราบว่ารัฐบาลจัดตั้งสำนักงานกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคมขึ้นเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นเขียนโครงการขอรับทุนสนับสนุนกิจกรรมของชุมชนได้ ชุมชนยี่สารก็เลยเสนอโครงการเข้าไป ได้รับเงินทุนสนับสนุนโครงการจัดตั้ง “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นบ้านเขายี่สารเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” จากสำนักงานกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (SIF) จำนวน 1,201,141 บาท โดยชาวชุมชนยี่สารสมทบเพิ่มเติมอีกจำนวนหนึ่ง นำมาจัดทำพิพิธภัณฑ์ขึ้นบน ในที่สุดการจัดทำพิพิธภัณฑ์บ้านเขายี่สารก็สำเร็จพร้อมเปิดให้เข้าชม ดำเนินการโดยชาวบ้านยี่สารในรูปของคณะกรรมการบริหารงานพิพิธภัณฑ์ ใช้ชื่อเป็นทางการว่า “พิพิธภัณฑ์บ้านเขายี่สาร”

การจัดแสดงบริเวณชั้นล่างที่บอกเล่าถึงวิถีชีวิตของคนยี่สารที่เป็นเอกลักษณ์ เนื่องจากเป็นชุมชนอยู่ในสภาพแวดล้อมแบบปายายเลน สภาพภูมิศาสตร์มีส่วนเข้ามากำหนดวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนยี่สารอย่างมาก ข้าวของที่จัดแสดงเป็นของที่ชาวบ้านนำมามอบให้พิพิธภัณฑ์ เช่น เข็มฉีดยาโบราณ หม้อดินเผา รางบดยา เป็นต้น ส่วนชั้นบนก็จัดแสดงเกี่ยวกับสภาพภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ ความเชื่อถือศรัทธาของคนยี่สารที่มีต่อพ่อปู่ศรีราชา สิ่งของและเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา

แหล่งข้อมูล: หนังสือคู่มือ นำชมพิพิธภัณฑ์บ้านเขายี่สาร อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

พิพิธภัณฑ์บ้านเชียง จ.อุดรธานี

ชั้นบนจัดแสดงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์โบราณคดีของ
บ้านเชียงและการปรับตัวของชาวบ้านในสังคมที่เปลี่ยนแปลง

โมเดลแสดงการเผาถ่าน หนึ่งในวิถีชีวิต
ของชาวยุโรป

พิพิธภัณฑ์จันเสน

ที่ตั้ง วัดจันเสน ตำบลจันเสน อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ โทร. (056) 339-061

เจ้าอาวาส พระครูนิวริธรรมขันธ์

ผู้ประสานงาน อ.รุจิรา เชาวธรรม โทร. (01) 795 - 2185

บ้านจันเสนเป็นชุมชนริมทางรถไฟอยู่ใน อ.ตาคลี จ.นครสวรรค์ บริเวณใกล้ ๆ กันนั้นในอดีตคือเมืองโบราณสมัยทวารวดี ในบริเวณนี้จึงพบโบราณวัตถุเป็นจำนวนมาก แต่ก็เป็นที่น่าเสียดายว่าโบราณวัตถุเหล่านั้นได้สูญหายไปเปลี่ยนมือไปสู่นักสะสมของเก่าโดยไม่รู้คุณค่า พระครูนิวริธรรมขันธ์ หรือที่ชาวบ้านเรียกขานกันว่า “หลวงพ่อด” ท่านเห็นความสำคัญของเรื่องนี้ประกอบกับมีดำริที่จะสร้างพระมหาธาตุเจดีย์ขึ้นเพื่อให้เป็นศูนย์กลางชุมชนอยู่แล้ว จึงจัดให้มีส่วนที่เป็นพิพิธภัณฑ์อยู่ภายในด้วย

พระครูนิวริธรรมขันธ์ หรือหลวงพ่อดเจริญ เจ้าอาวาสรูปต่อมาเป็นกำลังสำคัญที่สานต่องานพิพิธภัณฑ์จนเสร็จสมบูรณ์ การสร้างพระมหาธาตุเจดีย์ และพิพิธภัณฑ์ต้องใช้ความอดทน และเวลานานหลายปี แต่ด้วยความศรัทธาต่อเจตนารมณ์ของหลวงพ่อด ทำให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยดี โดยได้รับความร่วมมือจากนักวิชาการและชาวบ้านในด้านต่าง ๆ ที่สำคัญที่สุดคือ ศรัทธาในการช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์นั้น ได้หลังจากที่ประชาชนทั่วไปและคนในชุมชน ทำให้ไม่ต้องใช้งบประมาณจากภาครัฐ พิพิธภัณฑ์จันเสนเริ่มเปิดให้เข้าชมตั้งแต่ปี พ.ศ.2539 เป็นต้นมา และในวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2542 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดพิพิธภัณฑ์จันเสนอย่างเป็นทางการ

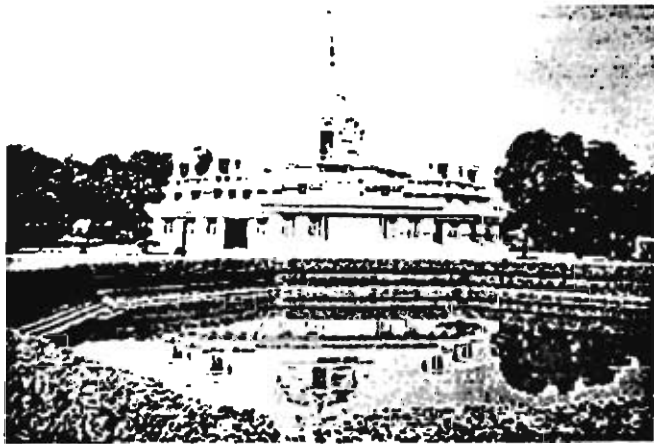
จุดเด่นของพิพิธภัณฑ์จันเสนคือ มีความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องในเรื่องของกิจกรรม นอกเหนือไปจากการจัดแสดงถาวร และเป็นตัวอย่างการริเริ่มสร้างสรรค์ที่สำคัญ นั่นคือ การให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์ “โครงการอาสาสมัครยุวมัคคุเทศก์” เริ่มขึ้นในปี พ.ศ.2540 โดยโรงเรียนวัดจันเสน และโรงเรียนเชิงสุวรรณอนุสรณ์ ตลอดจนคณะกรรมการพิพิธภัณฑ์จันเสน ได้นำเด็ก ๆ ทั้งที่เรียนอยู่ในระดับประถม และมัธยมในชุมชน มาอบรมเกี่ยวกับเรื่องราวที่น่าสนใจในพิพิธภัณฑ์ รวมทั้งประวัติศาสตร์ และโบราณคดีในท้องถิ่น จนในที่สุดเด็ก ๆ สามารถที่จะบรรยายและนำชมพิพิธภัณฑ์จันเสนได้ด้วยตนเอง เด็ก ๆ มีการผลัดเปลี่ยนกันมาทำหน้าที่มััคคุเทศก์ด้วยความสนใจในระหว่างวันเสาร์และวันอาทิตย์

นอกจากนี้ยังมีโครงการกลุ่มสตรีทอผ้าด้วยกี่กระตุก เริ่มดำเนินงานมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2538 ก่อนหน้าที่จะมีการสร้างพิพิธภัณฑ์ ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพทำนาว่าครั้งหนึ่งของประชากรทั้งหมด เมื่อหมดจากหนานา บรรดาแม่บ้านจึงมีเวลาเหลือมาก หลวงพ่อดเจริญ ให้ชักชวนให้ชาวบ้านรวมกลุ่มกันหัตถทอผ้าภายในวัดจันเสน แม่บ้านส่วนใหญ่ที่เป็นสมาชิกของกลุ่มล้วนเริ่มจากไม่มีใครทอผ้าเป็นเลย แต่ในปัจจุบัน สามารถฝากขายผ้าที่ร้านค้าซึ่งตั้งอยู่ในวัด มีรายได้เสริมให้ครอบครัวอีกทางหนึ่ง อีกทั้งมีการรวมกลุ่มแม่บ้านอื่น ๆ ทำให้เกิดความคิดที่จะทดลองทำงานหัตถกรรมอย่างอื่นเสริมด้วย รายได้ส่วนหนึ่งก็แบ่งมาบำรุงพิพิธภัณฑ์ ปัจจุบันมีการทำดอกไม้จันท์ และเย็บหมวกออกมาขายด้วย รวมทั้งยังรับของจากกลุ่มแม่บ้านกลุ่มอื่น ๆ ที่ไม่มีแหล่งจำหน่ายมาช่วยขาย นอกจากนี้ คนเฒ่าคนแก่ในชุมชนยังได้ฟื้นฟูการทำขนมนางเล็ดมาฝากขายไว้ที่ร้าน และกลายเป็นสินค้าที่โดดเด่นในเวลาต่อมา

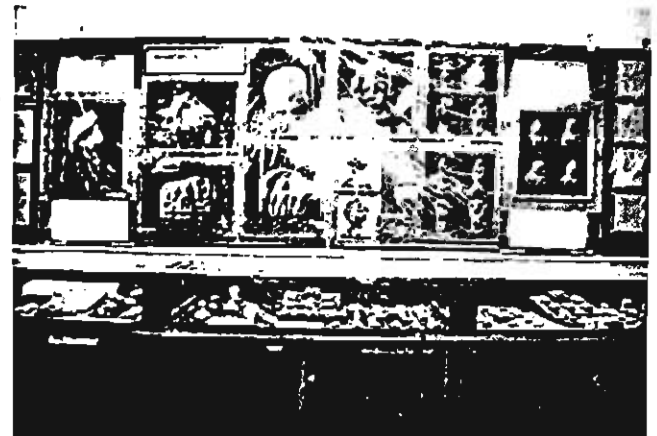
แหล่งข้อมูล: แผ่นพับ พิพิธภัณฑ์จันเสน อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์

การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคกลาง - ตะวันตก) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

26 - 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2546 ณ โรงแรมริเวอร์ จังหวัดนครปฐม

พิพิธภัณฑวัดจันเสน จ.นครสวรรค์

การจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ

โบราณวัตถุที่ขุดพบบริเวณจันเสน

พิพิธภัณฑ์สถานบ้านโป่งมะนาว

ที่ตั้ง วัดโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี โทร. (01) 294 - 7790, (07) 007 - 1540
ผู้ประสานงาน กำนันทองดี ภัคดี โทร. (07) 094 - 2765

พิพิธภัณฑ์สถานบ้านโป่งมะนาว ริเริ่ม และดำเนินการโดยองค์การชุมชน ภายใต้ชื่อ ชมรมอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีและทรัพยากรธรรมชาติ ตำบลห้วยขุนราม ชาวตำบลห้วยขุนรามได้รวมตัวกันก่อตั้งชมรมอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีฯ ดังกล่าว หลังจากที่มีการจับกุมผู้ลักลอบขุดค้นวัตถุโบราณผิดกฎหมายภายในบริเวณวัดโป่งมะนาว ประมาณปลายเดือนกุมภาพันธ์ ปี พ.ศ. 2543 มีคนมาติดต่อทางวัดจะขอขุดพื้นที่ภายในบริเวณวัดอ้างว่าจะมาล้างป่าช้าให้ คณะกรรมการวัดก็อนุญาตไป เพราะไม่ทราบเจตนาที่แท้จริงและต้องการเงินมาปรับปรุงวัด ต่อมาเกิดความขัดแย้งกันเองในกลุ่มคนที่มาลักลอบขุด ก็เลยมีคนไปแจ้งความให้ตำรวจมาจับพวกที่มาลักลอบขุด มีคนถูกจับไปทั้งสิ้น 64 คน ทราบว่าเป็นพวกที่มีอาชีพขุดหาของเก่าไปขาย และทำเป็นล่ำเป็นสัน มีการส่งข่าวถึงกันให้มาขุดจากตอนแรกที่มากัน 10 คน เพิ่มมาเป็น 20 คน 30 คน จนกระทั่งถึง 60 - 70 คน มาซื้อขายกันที่ปากหลุมเลย เข้าใจว่ามีการลักลอบขุดมาเรื่อย ๆ จากบริเวณอื่น ๆ แล้วก็เลยมาถึงที่บ้านโป่งมะนาวนี้

หลังจากนั้นชาวบ้านจึงได้ทราบว่าเป็นกลุ่มลักลอบขุดค้นวัตถุโบราณโดยผิดกฎหมายไม่ใช่กลุ่มที่มาล้างป่าช้าตามที่กล่าวอ้าง และพบเห็นชิ้นส่วนโครงกระดูกจำนวนมากที่พวกลักลอบขุดค้นไม่ต้องการกองทิ้งไว้เกลื่อนกลาด จึงได้รายงานไปที่กรมศิลปากร และติดต่อขอให้คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากรเข้ามาช่วยดูแล และทำการขุดแต่งบริเวณขอบหลุมที่ถูกลักลอบขุด พบว่ามีโครงกระดูกอยู่ถึง 46 โครง พบข้าวของเครื่องใช้ เครื่องประดับ อาวุธ เครื่องปั้นดินเผาที่แตกหักกระจัดกระจายอยู่อีกเป็นจำนวนมาก และได้เริ่มทำการขุดค้นทางวิชาการโดยนักศึกษาจากคณะโบราณคดี นำโดย รศ. สุรพล นาถะพินธุ โดยคณะทำงานได้รับการสนับสนุนจากชาวบ้านโป่งมะนาวในเรื่องอาหารการกิน ดูแลเรื่องความสะดวก ความปลอดภัย มีการวางเวรยาม มีหน่วยงานอนามัยมาช่วยดูแล

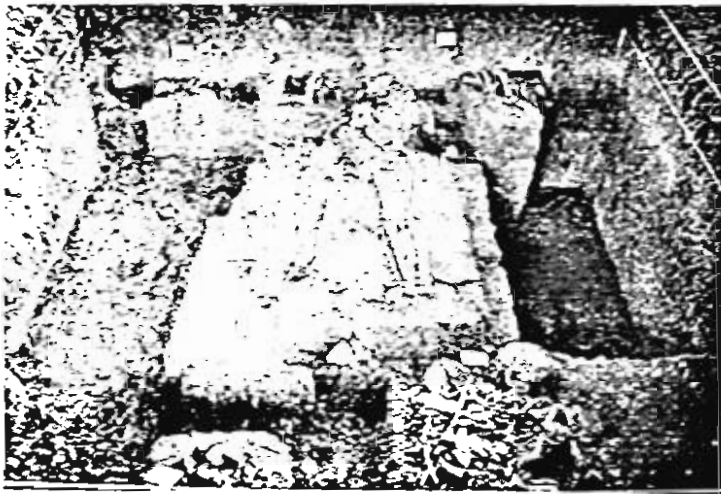
นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2443 เป็นต้นมา นักศึกษาของคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้มาทำการขุดค้นเป็นช่วง ๆ อยู่หลายครั้ง เนื่องจากต้องมาทำในช่วงปิดภาคเรียน โดยได้รับการสนับสนุนทุนในการขุดค้นจากหลายทาง เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และบริษัทห้างร้านต่าง ๆ และได้จัดทำพิพิธภัณฑ์ขึ้นมาเพื่อจัดแสดงวัตถุที่ได้จากการขุดค้น และบอกเล่าถึงความสำคัญของแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ซึ่งเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของชุมชนดึกดำบรรพ์ที่มีอายุเก่าแก่ถึง 3,000 ปี โดยเริ่มแรกอาศัยพื้นที่ใต้ถุนอาคารหอสมุดมณฑลไปก่อน ต่อมาทาง องค์การบริหารส่วนจังหวัด ลพบุรี จัดสรรงบประมาณมาให้ 565,000 บาท เพื่อทำเป็นห้องพิพิธภัณฑ์ขึ้นมา มีนักศึกษาคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากรมาช่วยเรื่องการจัดนิทรรศการภายใน คิดว่าในอนาคตน่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดลพบุรีได้

การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ทำโดยคณะกรรมการชมรมฯ ซึ่งสมัครใจเข้ามาทำงานโดยไม่มีค่าตอบแทน คณะกรรมการมีหน้าที่ต้อนรับแขกที่มาเยี่ยมชม ตรวจตราเงินที่ได้รับบริจาค และร่วมตัดสินใจในการดำเนินการต่าง ๆ ซึ่งต้องมีการลงมติเห็นชอบร่วมกัน มีการว่าจ้างผู้ประสานงาน อัตราเงินเดือน 4,100 บาท เพื่อดูแลทำความสะอาด และให้คำแนะนำกับผู้มาเยี่ยมชม เปิดดำเนินการเวลา 8.30 - 16.30 น. ทุกวัน เว้นวันอังคาร - พุธ

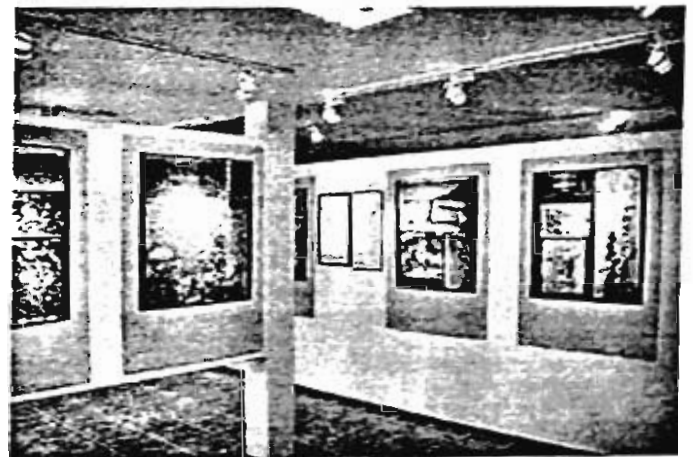
แหล่งข้อมูล: การสำรวจภาคสนามครั้งที่ 6 : 14 มกราคม 2547 สัมภาษณ์ กำนันทองดี ภัคดี กำนันตำบลห้วยขุนราม ประธานชมรมอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีฯ และ อ.บุญส่ง สุขมาก ผอ.รร.บ้านคลองกลุ่ม ที่ปรึกษาชมรมฯ

สุรพล นาถะพินธุ. ชุมชนดึกดำบรรพ์ คน 3 พันปี แหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ต.ห้วยขุนราม อ.พัฒนานิคม จ.ลพบุรี.

พิพิธภัณฑสถานบ้านโป่งมะนาว จ.ลพบุรี

หลุมขุดค้นโครงกระดูกสมัยก่อนประวัติศาสตร์

การจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ

พิพิธภัณฑ์หนังใหญ่วัดบ้านดอน

ที่ตั้ง หมู่ 4 ตำบลเชิงเนิน อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

เจ้าอาวาส พระครูปลัดวิรัตน์ อัครมโม โทร. (01) 663-2956

เวลาทำการ 9.00 – 17.00 น. (ติดต่อล่วงหน้าสำหรับการสาธิตการแสดงหนังใหญ่)

วัดบ้านดอนตั้งอยู่ หมู่ที่ 4 ตำบลเชิงเนิน อำเภอเมือง จังหวัดระยอง อยู่ห่างจากตัวจังหวัดไปทางทิศเหนือ 4 กม. เดิมชื่อ “วัดสระประทุม” คงจะเนื่องด้วยด้านทิศใต้ของวัดมีสระบัวหลวงกว้างใหญ่ตลอดแนว วัดบ้านดอนเป็นวัดที่มีหนังใหญ่และองค์หลวงพ่อประสาธน์ซึ่งเป็นพระพุทธรูปปั้นสูง 5 ศอก 8 นิ้ว สร้างเมื่อ พ.ศ. 2500 ตามคำริของท่านพระครูปัญญาวุฒิกร (พู่ ชาวดอน) เพื่อเป็นหลักใจสำหรับสักการบูชาประจำวัดบ้านดอน

หนังใหญ่วัดบ้านดอนมีอายุยาวนานกว่า 200 ปี การอนุรักษ์หนังใหญ่วัดบ้านดอนเริ่มต้นจากเห็นว่าหนังใหญ่เป็นมรดกชั้นสูง การให้ครูแต่ละครั้งมีการประพรมน้ำมันตึงถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เชื่อกันว่าถ้าใครลบหลู่ทำลายนำไปไว้ในสถานที่อื่นไม่สมควรหรือกระทำการอันส่อไปในทางไม่เคารพบูชาจะประสบอันตรายหรือโชคร้าย จึงไม่มีใครกล้าเข้าใกล้หรือดูแลใกล้ชิด ช่วงที่ไม่มีการแสดงหรือเก็บไว้นานๆ ตัวหนังแต่ละตัวซึ่งเป็นไม้ไผ่ย่อมผุพังไปตามกาลเวลา เมื่อตัวหนังดับเสีย แผ่นหนังก็จะย่นไม่พร้อมที่จะแสดงและเสียหาย จึงได้จัดการเปลี่ยนตัวหนังตัวหนังที่เหลืออยู่ทั้งหมดเมื่อ พ.ศ. 2524 และจัดเก็บในกุฏิพระ ผู้ใดสนใจก็มาศึกษากันได้ แต่เนื่องจากกุฏิพระมีการเก็บของหลายอย่างดูแล้วไม่สบายตาสบายใจ จึงได้เคลื่อนย้ายไปเก็บไว้ในวิหารพระประสาธน์และคันทาที่เก็บที่เป็นเอกเทศให้เหมาะสมกับสิ่งล้ำค่าและเป็นประโยชน์ในการศึกษาของชนรุ่นหลัง

ในปี พ.ศ. 2536 อดีตเจ้าอาวาสพระครูปัญญาวุฒิกรได้มอบงบประมาณส่วนหนึ่งสมทบกับที่ประชาชนทอดผ้าป่าสามัคคีจัดสร้างอาคารเก็บหนังโดยเฉพาะ และจัดนิทรรศการประชาสัมพันธ์หนังใหญ่ภาคตะวันออก ซึ่งก็ได้รับการสนับสนุน มีผู้เห็นความสำคัญช่วยกันดูแลรักษา มีการการอนุรักษ์หนังใหญ่ช่วยศึกษาเนื้อหาการแสดง พลิกฟื้นของเก่าให้มีการแสดงสืบสานต่อไปจนเป็นที่สนใจอย่างกว้างขวาง มีการจัดเผยแพร่ทางโทรทัศน์ และแสดงในวันสำคัญของชาติและคิดที่จะปรับปรุงอาคารเก็บหนังใหญ่หวังให้เป็นพิพิธภัณฑ์หนังใหญ่สืบไป

ปี พ.ศ. 2542 ได้พัฒนาอาคารเก็บหนัง โดยปรับปรุงต่อเติมเป็นห้องประชุมเพื่อให้ผู้มาเยี่ยมชมได้รับฟังบรรยายสรุปและดูเทปการแสดงหนังใหญ่ จัดทำตู้เก็บตัวหนัง 2 ตู้ ละ 10 ชั้นชัก มีช่องระบายให้อากาศสามารถถ่ายเทได้และเปลี่ยนตัวหนังทั้งหมดเป็นไม้เหลาอะโองซึ่งเป็นไม้เนื้อแข็งทนทานต่อมดปลวก ด้านหน้าของแต่ละชั้นชักจะเขียนชื่อตัวหนังไว้เพื่อสะดวกในการนำออกมาศึกษา ดูเรียบร้อยและปลอดภัย ตัวหนังส่วนหนึ่งนำมาจัดแสดงไว้เป็นนิทรรศการ ต่อมาได้ดำเนินการจัดทำตัวหนังใหม่เพิ่มเติมอีก 77 ตัว เพื่อใช้แสดงร่วมกับกับตัวหนังเก่าและให้แสดงอยู่ในปัจจุบัน โดยผู้เข้าชมการแสดงหนังใหญ่จะได้สัมผัสทั้งด้านวรรณคดีและหัตถศิลป์ จากการพากย์และบรรยายในระหว่างการจัดแสดง ด้านนาฏศิลป์ จากการชมท่าเต้นของผู้เชิดหนัง และคีตศิลป์ จากการแสดงปี่พาทย์ประกอบการแสดง

แหล่งข้อมูล: สัมภาษณ์พระครูปลัดวิรัตน์ อัครมโม เจ้าอาวาสวัดบ้านดอน, การสำรวจภาคสนาม ครั้งที่ 3: 23 สิงหาคม 2546.

การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคตะวันออก) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

6 - 7 กันยายน พ.ศ. 2546 ณ โรงแรมพี.เอ็ม.วาย. บีช รีสอร์ท จังหวัดระยอง

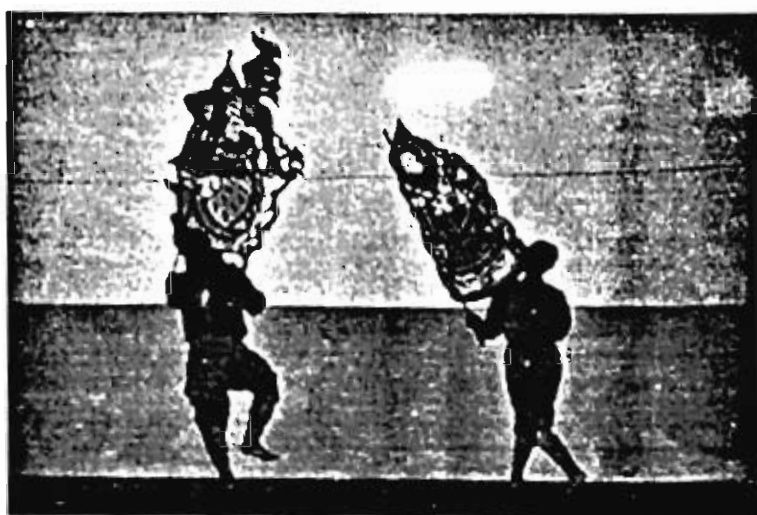
แผ่นพับ และเอกสารแนะนำพิพิธภัณฑ์หนังใหญ่วัดบ้านดอน

พิพิธภัณฑ์วัดบ้านดอน จ.ระยอง

ส่วนจัดแสดง "หนังใหญ่"

การแสดงหนังใหญ่ของวัดบ้านดอน

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดฝั่งคลอง

ที่ตั้ง หมู่ 4 ตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

เจ้าอาวาส พระครูวิริยานุโยค (สมบัติ บุญประเสริฐ) โทร. (037) 399 - 833, (01) 458 - 8200

ผู้ประสานงาน ว่าที่ ร.ต.ชาติชาย ยอดมิ่ง (09) 789-9913

ผู้ริเริ่มความคิดในการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์คือ พระครูวิริยานุโยค (สมบัติ บุญประเสริฐ) ชาวบางคล้า ได้ตระหนักถึงมรดกทางวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยพวน ตั้งแต่ได้รับตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสเมื่อปี พ.ศ. 2520 ซึ่งมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบต่อทรัพย์สินของวัด ฉะนั้น ท่านจึงได้ค้นคว้าเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของชาวบ้านละแวกใกล้เคียง รวมทั้งการรวบรวมของเก่าที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์

ในปี พ.ศ. 2541 กรมศิลปากรได้จัดส่งเจ้าหน้าที่มาสำรวจ และกราบอาราธนาณิมนต์เข้าร่วมประชุมสัมมนาศึกษาดูงาน ตามโครงการของกรมศิลปากรในการดูแลทรัพย์สินศิลปวัฒนธรรมของชาติ ในส่วนของพระสังฆาธิการ จากที่พระครูวิริยานุโยค ได้รับคำแนะนำจากกรมศิลปากร จึงได้จัดสถานที่เพื่อเก็บรักษามรดกทางวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยพวนไว้ และจัดปรับปรุงสถานที่ให้เป็น “หอพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดฝั่งคลอง”

พื้นที่พิพิธภัณฑ์ได้รับการจัดแบ่งอย่างเป็นระเบียบ ทั้งนี้ เป็นการ จัดแสดงผ้าขึ้น (ขึ้นพวน ขึ้นตีนจกของพวนหาดเลี้ยว) เครื่องทองเหลือง ถาด เขียนหมาก ชัน พาน เครื่องจักสานประเภทต่างๆ ถ้วยชาม เครื่องมือช่างไม้ ตะเกียง ไม้ เตาเริดใส่ถ่าน โอง โห หม้อกาแฟ ตู้เป็ลือกหอย ตู้วางสมุดข่อย นอกจากนี้ ที่มุมหนึ่งมีชั้นวางอุปกรณ์เทคโนโลยีร่วมสมัยรุ่นเก่า เช่น โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ เครื่องเล่นแผ่นเสียง และแผ่นเสียงอีกจำนวนหนึ่ง ในส่วนสุดปลายห้อง มุมวิถีชีวิตไทยพวนแสดงในฉาก ลักษณะคล้ายบ้านชาวไทยพวน เครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ตั้งเก็ทผ้า เครื่องมือทำนา เครื่องมือจับปลา ได้รับการจัดวางในตำแหน่งที่ใกล้เคียงกับการใช้งานเดิม สะท้อนภาพสังคมประเพณีของชาวไทยพวน นอกจากนี้ วัดยังเป็นศูนย์กลางในการฟื้นฟูประเพณีที่สามารถปฏิบัติได้ จัดแสดงให้นักท่องเที่ยวได้ชม ซึ่งมีประเพณีจำนวนไม่น้อยที่ไม่สามารถนำมาจัดแสดงไม่ได้ เพราะเกี่ยวข้องกับความเชื่อในพิธีกรรม

ทุนสนับสนุนได้รับจากการบมียาชาวา ในการสร้างโรงทอผ้าเพิ่มเติม ต่อมามีกองทุนหมู่บ้านทำให้เกิดการรวมตัวของกลุ่มผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น กลุ่มจักสาน กลุ่มไข่เค็มอบเคียวหอม และมังบกกระดุนเศรษฐกิจ ซึ่งจะนำมาใช้ในการขยายพิพิธภัณฑ์ต่อไป

ข้อสังเกตเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์แห่งนี้คือ การจัดแสดงในบางจุดมิได้คำนึงถึงหน้าที่เดิมของวัตถุ เช่น การนำเอาเสื้อผ้าใส่ในขันตอก เพราะฉะนั้นเป็นไปได้อาจหรือไม่ว่า การอบรมควรมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดของการสื่อสารในพิพิธภัณฑ์ แน่นนอนว่า มิใช่ภาษาทางวิชาการที่เข้าใจยาก แต่เป็นการพยายามพูดจากตัวอย่าง ขบวนการคิดดังกล่าว เป็นพื้นฐานในการสร้างสรรค์งานและกิจกรรมที่หมุนเวียน

แหล่งข้อมูล: แผ่นพับประชาสัมพันธ์ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในวัดฝั่งคลอง - ศ.ร.ช.

การสำรวจภาคสนาม ครั้งที่ 2: 19 สิงหาคม 2546

การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคตะวันออก) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
6 - 7 กันยายน พ.ศ. 2546 ณ โรงแรมพี.เอ็ม.วาย. บีช รีสอร์ท จังหวัดระยอง

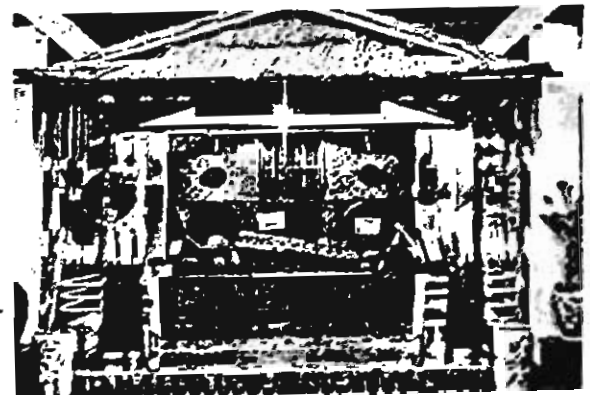

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดฝั่งคลอง จ.นครนายก

เครื่องนุ่งห่มแบบไทยพวน

การจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นบ้านปากพลี

ที่ตั้ง วัดโพธิ์ปากพลี ตำบลปากพลี อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

เจ้าอาวาส พระครูวิริยารมมาร

ผู้ประสานงาน ผศ.น้อม งามนิสัย คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นบ้านปากพลีเริ่มดำเนินการก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ.2539 โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์น้อม งามนิสัย คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร ซึ่งพื้นเพเดิมเป็นคนที่นี่ โดยร่วมมือกับกรมศิลปากร ทั้งนี้เนื่องจากการค้นพบแหล่งโบราณคดีโคกกระโดน ตำบลปากพลี บริเวณเนินในท้องนาที่ชาวบ้านเรียกว่า มาบไช้เนา อยู่ไกลจากวัดประมาณ 2 กิโลเมตร เป็นบริเวณที่ชาวบ้านพบโบราณวัตถุเป็นจำนวนมาก

หลังจากที่ได้พบวัตถุโบราณดังกล่าว จึงได้มีการประสานงานกัน และดำริให้มีการสร้างพิพิธภัณฑ์เพื่อเก็บรวบรวมโบราณวัตถุที่พบ รวมไปถึงวัตถุสิ่งของที่อาจารย์น้อมได้เก็บสะสมไว้และนำมามอบให้พิพิธภัณฑ์อีกส่วนหนึ่ง นอกจากนี้อาจารย์ยังได้นำนักศึกษาจาก มศว. ประสานมิตร มาช่วยเรื่องการจัดหมวดหมู่ ทำทะเบียน และจัดแสดงวัตถุในพิพิธภัณฑ์ด้วย โดยได้รับเงินสนับสนุนการก่อสร้างจากบริษัทเอสโซ่ (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน) เป็นจำนวนเงิน 200,000 บาท พิพิธภัณฑ์แห่งนี้เปิดให้เข้าชมเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2540

พิพิธภัณฑ์จัดแสดงโบราณวัตถุที่พบในบริเวณท้องถิ่น เช่น เครื่องมือหินกระเทาะ เครื่องมือหินขัด ลูกปัดอาเขต - คาร์นิเลียน เครื่องมือเหล็ก กระจกหักเหล็ก กำไลหินเขียว จนถึงรุ่นทวารวดี เช่นต่างหูทอง ลูกปัดทอง พวยกา ตะคันดิน แวดินเผา มีเครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์ซ่ง ซึ่งพบที่โคกกระโดน และของที่มาจากแหล่งอื่น ๆ เช่น ลูกปัดทรงกระบอกยาว สีเขียวเข้มเกือบดำ ติดป้ายว่า "ตะกรุดอาเขต" จากบ้านเชียง อุดรธานี และเปลือกหอยทะเลจากปราจีนบุรี ส่วนวัตถุร่วมสมัย ได้แก่ เครื่องมือทอผ้า เครื่องใช้พื้นบ้าน ธนบัตรและเหรียญกษาปณ์ นอกจากนี้ ยังมีพระพุทธรูปขนาดพระบูชาตั้งอยู่หลายองค์ ทั้งแบบเขมร เชียงแสน ขวา กับหุ่นสองตัวที่ใส่ชุดลเกสสมัยเก่า วัตถุทั้งหมดได้รับการจัดแสดงไว้ในห้องกระจกกลางห้อง ไม่สามารถเข้าไปชมวัตถุใกล้ ๆ ได้ อย่างไรก็ตามก็ขึ้นแสดงวัตถุอยู่ใกล้กับกระจก

ผนังรอบห้องพิพิธภัณฑ์มีตู้เก่าตั้งอยู่หลายใบ ซึ่งเป็นที่เก็บของเก่าที่ไม่ได้รับการจัดแสดง อันได้แก่ ขวดแก้วใบใหญ่ วิทยุเก่า ตะเกียงลาน แผ่นเสียงเก่าหลายสิบแผ่น วัดกำลังมีโครงการก่อสร้างอาคารหลังใหม่ เพื่อจัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑ์ที่เต็มรูปแบบ ในครั้งนี้ได้ขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการหลายแห่ง ทั้งกรมศิลปากร และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ซึ่งได้เคยเข้ามาช่วยในการจัดทำพิพิธภัณฑ์หลังปัจจุบันแล้ว ขณะนี้เริ่มก่อสร้างตัวอาคารไปบ้างแล้ว แต่ยังไม่แล้วเสร็จเนื่องจากงบประมาณการก่อสร้างไม่เพียงพอจึงยุติการก่อสร้างไว้ชั่วคราว

พิกุลภัณฑ์ท้องถิ่นบ้านปากพลี จ.นครนายก

ธนบัตรในยุคก่อน

เครื่องประดับ

เครื่องปั้นดินเผา

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดบางแดน

ที่ตั้ง ตำบลบางแดน อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี

เจ้าอาวาส พระครูโกศลถาวรกิจ

วัดบางแดนตั้งอยู่ริมฝั่งซ้ายของแม่น้ำบางปะกง เดิมชื่อ วัดสืลาตสดทาทำ เป็นวัดเก่าแก่ก่อตั้งมานานกว่า 200 ปี ต่อมาเมื่อครั้งที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส สมเด็จพระสังฆราช เสด็จมาตรวจคณะสงฆ์มณฑลปราจีนบุรี ในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีรับสั่งให้ใช้ชื่อวัดตามตำบลที่ตั้งอยู่จึงได้ชื่อว่าวัดบางแดนตั้งแต่นั้นมา

ผู้ริเริ่มความคิดและดำเนินการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดบางแดนคือ พระครูโกศลถาวรกิจ (ถาวร กตกุลสโร) โดยเริ่มจากการเก็บเล็กผสมน้อยจากของที่มีอยู่ในวัด และรวบรวมสิ่งของเครื่องใช้ในการเกษตร ทั้งการขอซื้อจากชาวบ้าน และรับบริจาค ด้วยคิดว่าอนาคตจะไว้รักษาของชาติดี หลวงพ่อได้เก็บรวบรวมเครื่องมือเครื่องใช้อันเป็นเครื่องแสดงถึงประเพณี วิถีชีวิต และสภาพสังคมของชาวบ้านบางแดนในอดีตมาจัดแสดงไว้ในพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านเพื่อให้เป็นแหล่งความรู้ประจำท้องถิ่น

การจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดบางแดนแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกเป็นอาคารถาวร 2 ชั้น จัดแสดงข้าวของเครื่องใช้ และศิลปวัตถุต่างๆ ของวัด เช่น พระพุทธรูป ถ้วยโอชามต่าง ๆ เครื่องปั้นดินเผา เครื่องจักสาน ตะเกียงเจ้าพายุ โดยมากเป็นของต่างถิ่นมาจากกรุงเทพฯ เนื่องจากวัดนี้เป็นวัดเก่าแก่ที่มีความสำคัญมาแต่โบราณ อีกทั้งตั้งอยู่บนเส้นทางคมนาคมสายหลัก จึงเป็นวัดที่มีการติดต่อสัมพันธ์กับคนต่างถิ่นอยู่เสมอ

นอกจากนี้จุดที่เด่นอีกจุดหนึ่งในอาคารพิพิธภัณฑ์หลังแรกนี้ก็คือ ตรงทางเข้าที่อยู่ตรงกลางอาคารจัดแสดงเรือบินทาบาศที่รัชกาลที่ 5 พระราชทานให้อธิบดีเจ้าอาวาสวัดบางแดน เมื่อคราวที่เสด็จประพาสมณฑลปราจีนบุรีเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2451 และได้ทรงแวะประทับที่วัดแห่งนี้

อีกส่วนหนึ่งเป็นอาคารมุงจากที่จัดแสดงเครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้าน แบ่งตามการใช้สอย เช่น เครื่องมือทำนา เครื่องมือหาปลา เรือยาว หวดดินเผา สีส้ม กระจะใบบัว โมหิน ซึ่งบอกเล่าถึงสภาพการดำรงชีวิตของชาวบ้านบางแดนในสมัยก่อน นอกจากนี้ ยังมี “งวง” ปลาฉลาม เป็นแผ่นแบน ๆ มีฟันทั้งสองด้าน

ภายในบริเวณวัด มีอนุสรณ์สถานรัชกาลที่ 5 ทำเป็นศาลาตรีมุข ประดิษฐานพระบรมรูปขนาดย่อมไว้ เพื่อเป็นที่ระลึกถึงการที่รัชกาลที่ 5 เคยเสด็จแวะมาประทับที่หน้าวัด เมื่อปี พ.ศ. 2451 หรือ ร.ศ. 127

แหล่งข้อมูล: สัมภาษณ์พระครูโกศลถาวรกิจ เจ้าอาวาสวัดบางแดน, การสำรวจภาคสนาม ครั้งที่ 2: 19 สิงหาคม 2546.

แผ่นพับประชาสัมพันธ์ วัดบางแดน

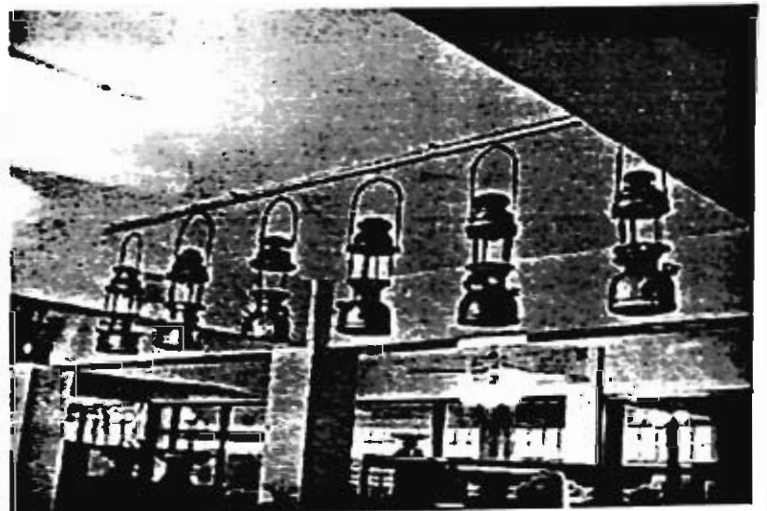
ภูวดล สุวรรณดี, “ต้นกล้าริมฝั่งบางปะกง ที่บางแดน” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 23 - 29 มีนาคม 2544, น.72.

พิพิธภัณฑ์วัดบางตน จ.ปราจีนบุรี

การจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์

ตะเกียงโบราณ

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดเขากระโดน

ที่ตั้ง 46 หมู่ 6 ตำบลเขากระโดน อำเภอแก่งสูง จังหวัดระยอง

เจ้าอาวาส พระครูพิทักษ์วิริยาภรณ์ (พระมหาเพียร ปญญาทีโป) โทร. (038) 657 - 111

ผู้ประสานงาน นายพิน แหม่นหมาย โทร. (038) 860-375

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดเขากระโดน ริเริ่มและดำเนินการโดยพระครูพิทักษ์วิริยาภรณ์ หรือ พระมหาเพียร ปญญาทีโป เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน ท่านเป็นคนในท้องถิ่นวัดเขากระโดน แต่ได้ไปศึกษาเล่าเรียนในมหาวิทยาลัยสงฆ์ และจำพรรษาอยู่ที่วัดปทุมคงคา กรุงเทพมหานครจนถึง 17 ปี ท่านเล่าว่าท่านชอบศิลปะ สมัยที่อยู่กรุงเทพฯ ก็ชอบไปประชุมศิลปะ ไปดูรวมเกียรติ ไปพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ จนกระทั่งเมื่อเจ้าอาวาสองค์เดิมมรณภาพ ญาติโยมทางบ้าน จึงได้พากันนิมนต์ท่านกลับไปเป็นเจ้าอาวาสวัดเขากระโดน

ท่านเจ้าอาวาสเป็นพระที่ได้รับการยอมรับอย่างมากในละแวกนั้น ทั้งจากชาวบ้าน และทางราชการ เพราะท่านเป็นพระนักพัฒนา และช่วยเหลืองานราชการอย่างมาก โดยเฉพาะด้านการศึกษา ท่านได้เริ่มสะสมเครื่องใช้เก่า ๆ จากนั้นก็มีชาวบ้านนำของใช้ ข้าวของนานาชนิดมาถวายเพิ่มเติม จนทำเป็นพิพิธภัณฑ์ขึ้นมา โดยท่านได้รับทุนสนับสนุนจากมูลนิธิแห่งหนึ่งจากประเทศเนเธอร์แลนด์ในการก่อสร้างอาคารและดำเนินโครงการต่าง ๆ

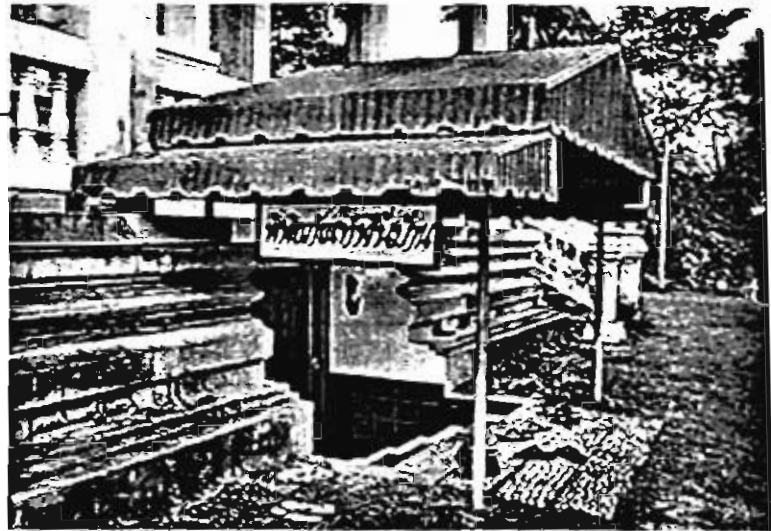
วัดแห่งนี้จัดตั้งเป็นศูนย์วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม จังหวัดระยอง โดยการจัดการศึกษาให้แก่ชุมชน ทั้งดนตรีไทย ศิลปะผูกผ้าประดับงานพิธีต่าง ๆ การเขียนป้ายโฆษณาอักษรวิจิตร พิมพ์ดีด การใช้คอมพิวเตอร์ ช่างไฟฟ้า ช่างเชื่อมโลหะ เนื่องจากท่านเห็นว่าเป็นการสร้างโอกาส และเพิ่มศักยภาพให้กับเด็ก ๆ ในละแวกนั้น ให้มีทางเลือกในชีวิตมากขึ้น มีทักษะและวิชาชีพติดตัวมากกว่าที่จะจบประถม-มัธยมต้น แล้วก็เข้าโรงงานเป็นแรงงานไร้ฝีมืออย่างเดียว อย่างเช่นเวลาว่างงานศพ บางคนสามารถรับเหมาจัดงานได้ทั้งหมดครบวงจรด้วยคน ๆ เดียว เพราะทำได้หมดทั้งผูกผ้า เขียนป้าย งานไฟฟ้า ฯลฯ

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น หรือห้องมรดกไทยตั้งอยู่ชั้นใต้ดินของโบสถ์ เดิมช่างก่อสร้างตั้งใจว่าจะกลบ แต่ท่านเห็นว่าถ้าปล่อยว่างไว้น่าจะใช้ประโยชน์ได้ ก็เลยไม่ถมดิน และมีดำริว่าจะทำเป็นพิพิธภัณฑ์ บริเวณชั้นใต้ดินนี้จัดแสดงตามประเภทของวัตถุ กลุ่มเครื่องปั้นดินเผา กลุ่มถ้วยชามสังคโลก กลุ่มเครื่องใช้ที่ไม่ได้ใช้งาน เช่น โทรศัพท์วิทยุ ตู้คัมภีร์ นอกจากนี้ในห้องมรดกไทยยังมีเครื่องรับโทรทัศน์และเครื่องเล่นวีดีโอ เปิดให้บริการฉายข้อมูลความเป็นมาเบื้องต้นของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น และโต๊ะประชุม โรงเรือนกลางแจ้งเป็นอาคารที่แยกเป็นอิสระใกล้เคียงกับกำแพงทางเข้าวัด จัดแสดงเครื่องมือกลกรรม และเกวียนควายแบบต่างๆ

ความที่ท่านเจ้าอาวาสเป็นพระนักพัฒนานั้น นอกจากจะทำพิพิธภัณฑ์ จัดสอนทักษะต่าง ๆ แล้ว ท่านยังทำหอกระจายข่าว สวนวรรณคดี สวนปาล์มสมุนไพรอีกด้วย

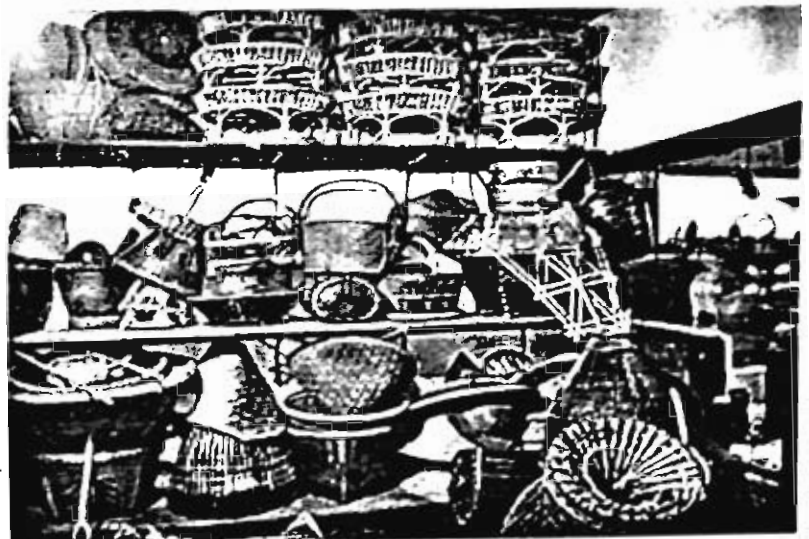
แหล่งข้อมูล: สัมภาษณ์พระครูพิทักษ์วิริยาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดเขากระโดน, การสำรวจภาคสนาม ครั้งที่ 3: 23 สิงหาคม 2546.
การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
6 - 7 กันยายน พ.ศ. 2546 ณ โรงแรมพี.เอ็ม.วอย. บีช รีสอร์ท จังหวัดระยอง
แผ่นพับประชาสัมพันธ์ วัดเขากระโดน (ศูนย์วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม จังหวัดระยอง)

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดเขากระโดน จ.ระยอง

การจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์

เครื่องจักสาน

ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมของ โรงเรียนคลองพลูวิทยา

ที่ตั้ง ตำบลคลองพลู กิ่งอำเภอกิจเจริญ จังหวัดจันทบุรี โทร. (039) 327-683

ผู้ประสานงาน อาจารย์สุวิมล บัวบาน โทร. (09) 250-6189

ประวัติความเป็นมาเริ่มต้นจากการจัดตั้งศูนย์ศิลปวัฒนธรรมของ เพื่อเป็นการรักษาภาษาและวัฒนธรรมของชนกลุ่มนี้เอาไว้ ในปี พ.ศ. 2537 จากพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ที่เห็นสมควรว่าจะรวบรวมและอนุรักษ์ภาษาของนี้ไว้ ในอดีตชาวของเป็นชนพื้นเมืองส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในบริเวณเขาศิขญ (ตำบลคลองพลูและคลองตะเคียน) ปัจจุบันภาษาของมีแต่คนแก่เท่านั้นที่พูดได้ ขณะนี้ ได้รับความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยมหิดล และได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ในการอนุรักษ์ภาษาของอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มเขียนภาษาของขึ้นมา มีการเทียบเสียง และตัวอักษร อีกทั้งยังร่วมมือกับโรงเรียนภายในชุมชนให้มีการสอนภาษาของในหลักสูตรชั้นประถมศึกษา

การดำเนินการศูนย์ศิลปวัฒนธรรมในลักษณะที่เป็นพิพิธภัณฑ์เป็นความร่วมมือระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่น (เงิน ผันผาย) และชุมชน ชาวบ้านนำวัตถุโบราณ เครื่องใช้ต่าง ๆ มามอบให้ พิพิธภัณฑ์ที่จัดแสดงปัจจุบันเพิ่งมีการปรับปรุงใหม่เมื่อปีที่แล้ว (พ.ศ. 2545)

ภายในศูนย์ศิลปวัฒนธรรมของแห่งนี้ จัดแสดงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ประวัติความเป็นมาของบรรพบุรุษของ ซึ่งเป็นชนพื้นบ้านเดิมในจังหวัดจันทบุรี ระยอง ตราด มีการจัดนิทรรศการถาวรในอาคาร และนิทรรศการหมุนเวียน เช่น เรื่อง “ของในฐานะชนพื้นเมืองจันทบุรี” กิจกรรมโครงการอนุรักษ์และพัฒนางานจักสานพื้นบ้านของ โดยเชิญชาวบ้านมาเป็นวิทยากรในศูนย์วัฒนธรรม เรียกว่าเป็น “ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น” มาสาธิตการทำหัตถกรรมจักสาน การดำเนินการดังกล่าวเป็นการนำคนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม รวมทั้งมีการทำบอร์ดแสดงประวัติและผลงานของครูภูมิปัญญาแต่ละท่าน

วัตถุประสงค์หลักของศูนย์ศิลปวัฒนธรรมไม่ได้เน้นเรื่องการท่องเที่ยว แต่ต้องการเริ่มจากศูนย์การเรียนรู้ เพื่อให้เกิดประโยชน์กับเด็ก ๆ เป็นหลัก เวลาที่มีคนมาดูงานหรือมาชมพิพิธภัณฑ์ ทางโรงเรียนก็จะจัดให้มีกิจกรรมสาธิตโดยเด็กนักเรียนโรงเรียนคลองพลูวิทยา เป็นต้นว่า มาดำข้าว เล่นลูกข่าง สานเสื่อคลุ้ม-คล้า ซึ่งเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของที่นี่

ต้นคลุ้มเป็นพืชบก ลักษณะคล้ายพืชที่ใช้ทำเสื่อโดยทั่วไป อย่างเช่น ไหล ส่วนต้นคล้าเป็นพืชน้ำ มีขนาดใหญ่กว่าต้นคลุ้มมาก เส้นผ่าศูนย์กลางใหญ่กว่านิ้วหัวแม่มือ ความยาวแต่ละเส้นสูงเกินศีรษะของเราไปมาก การสานจะเล่นลายและสี โดยการลอกผิววนออกจากสีเขียวแก่ก็จะได้เป็นสีน้ำตาล หรือไม่ก็สานโดยแซมด้วยต้นขก เป็นพืชตระกูลเดียวกับลูกจืด มีครูภูมิปัญญาท่านหนึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญเรื่องการสานเสื่อ คือ คุณโถมศรี คุณทวี

แหล่งข้อมูล: สัมภาษณ์ อ.สุวิมล บัวบาน, การสำรวจภาคสนาม ครั้งที่ 3: 23 สิงหาคม 2546

การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
6 - 7 กันยายน พ.ศ. 2546 ณ โรงแรมพี.เอ็ม.วอย. บีช รีสอร์ท จังหวัดระยอง

ศูนย์บูรณะหอไตรวัดตะกาดเจ้า

ที่ตั้ง วัดตะกาดเจ้า อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี

เจ้าอาวาส พระอธิการชะลอ โชติธมโม

ผู้ประสานงาน นายกมล ไทยพิทักษ์ โทร. (039) 455-278

ความเป็นมาของศูนย์บูรณะหอไตรวัดตะกาดเจ้า สืบเนื่องจากในชุมชนตะกาดเจ้า มีโบราณสถานที่สำคัญคือ หอพระไตรปิฎกในวัดตะกาดเจ้า ซึ่งสร้างมาตั้งแต่ พ.ศ. 2470 แต่หอพระไตรดังกล่าว มีสภาพที่ทรุดโทรม จึงได้ดำเนินการบูรณะ วิธีการบูรณะคือ รื้อ แล้ว “ปรุ้งเรือน” ขึ้นใหม่ให้คล้ายรูปแบบเดิมมากที่สุด โดยได้รับเงินจากการเขียนโครงการขอทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (SIF) ธนาคารออมสิน ครั้งแรกได้รับเงินสนับสนุนเพื่อการบูรณะเป็นจำนวน 1 ล้านบาท แต่เงินจำนวนนี้ก็ไม่เพียงพอ โครงการ SIF ได้เข้ามาสังเกตการณ์การดำเนินงานของชาวตะกาดเจ้าที่ดำเนินการอย่างจริงจัง และให้กรมศิลปากรเข้ามาช่วยในการบูรณะ จึงได้มีการให้เงินทุนสนับสนุนเพิ่มเติม และยังมีการให้เงินเพิ่มเติมเพื่อการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

สถาปัตยกรรม จิตรกรรมลายรดน้ำที่เขียนขึ้นใหม่ในขณะที่มีการอนุรักษ์หอไตร และประติมากรรมหน้าบันเป็นที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง ในขณะนี้ มีการจ้างคนจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ จันทบุรีมาแปลเรื่องราวจากสมุดข่อย ทั้งที่เป็นคำรายา การตั้งบ้านเรือน อนึ่ง ชุมชนมีคำริว่าจะจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ของชุมชนขึ้นเพิ่มเติมซึ่งอยู่ในระหว่างการดำเนินงาน

ข้อสังเกตเกี่ยวกับศูนย์ฯ แห่งนี้ เจ้าหน้าที่ไม่สามารถจัดเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ในการนำชมหอไตรได้โดยตลอด ข้อสังเกตของสำนักงานกองทุนเพื่อสังคมภาคตะวันออก รายงานโดยแสงอรุณ กนกพงศ์ชัย และสนใจโลหะพุนตระกูล เสนอแนะว่า “ควรมีการพัฒนาและเชื่อมโยงองค์ความรู้เรื่องต่างๆ รวมทั้งวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้ากับเรื่องหอไตร...” เป็นไปได้หรือไม่ว่า การศึกษาดังกล่าวจะเป็นตัวกระตุ้นในชุมชนตะกาดเจ้าพยายามจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ที่แสดงวิถีชีวิตของคนในชุมชน

จากการสำรวจภาคสนาม และคำบอกเล่าของผู้ใหญ่กมล ไทยพิทักษ์ ในเวทีการประชุมเครือข่ายฯ ภาคตะวันออก ขณะนี้ชุมชนตะกาดเจ้าได้เริ่มดำเนินการเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ไปบ้างแล้ว โดยเริ่มจากการเก็บสะสมของมาได้ประมาณปีเศษ รวบรวมไว้เป็นห้อง ๆ หนึ่งภายในบริเวณวัดใกล้ ๆ กับหอไตรวัดตะกาดเจ้า และเริ่มให้เด็กนักเรียนเข้าไปดูและศึกษาว่าของแต่ละชิ้นคืออะไร มาจากจากไหน เก็บรวบรวมเป็นข้อมูลไว้

แหล่งข้อมูล: การสำรวจภาคสนาม ครั้งที่ 1: 11 สิงหาคม 2546

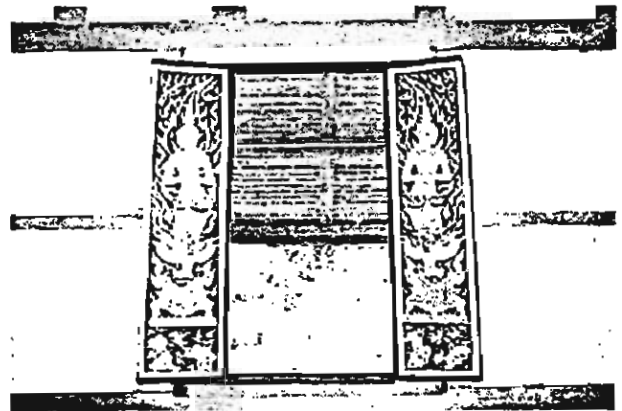
แผ่นพับประชาสัมพันธ์ หอไตรวัดตะกาดเจ้า

การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคตะวันออก) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

6 - 7 กันยายน พ.ศ. 2546 ณ โรงแรมที.เอ็ม.วอย. บีช รีสอร์ท จังหวัดระยอง

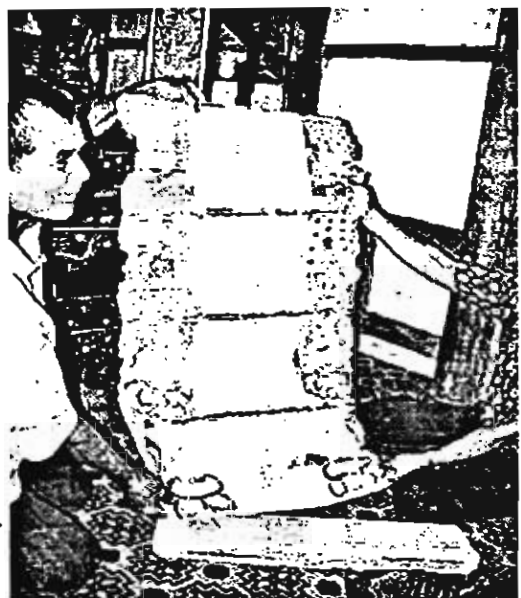
ศูนย์บูรณะหอไตรวัดตะกาดเจ้า จ.จันทบุรี

จิตกรรมลายรดน้ำอันวิจิตร ในหอไตร

สมุดข่อยโบราณที่เก็บไว้ในหอไตร

พิพิธภัณฑ์ชาวบ้าน โรงเรียนไผ่แก้ววิทยา

ที่ตั้ง โรงเรียนไผ่แก้ววิทยา จังหวัดฉะเชิงเทรา โทร. (038) 589 - 255

ผู้ประสานงาน นายเดวิดดวง แฉ่งใจ โทร. (038) 512 - 140, (09) 770 - 2599

โรงเรียนไผ่แก้ววิทยาจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ชาวบ้านแห่งนี้ขึ้น ในฐานะที่เป็นกระบวนการหนึ่งของการสืบค้นภูมิปัญญาในท้องถิ่น เป็นการสืบค้นวิถีชีวิตไทย เช่น การชักกระดานลากข้าว ซึ่งมีเฉพาะที่จะฉะเชิงเทรา และยังเป็นแหล่งเรียนรู้ของคนในชุมชน ตลอดจนใช้ในกระบวนการเรียนการสอนในรายวิชาต่างๆ ของนักเรียนไผ่แก้ววิทยาและโรงเรียนใกล้เคียง โรงเรียนไผ่แก้วจัดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย

การทำพิพิธภัณฑ์ชาวบ้านในโรงเรียนก็เพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้โดยมีจุดมุ่งหมายให้เกิดการอนุรักษ์สมบัติศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในเขตอำเภอแปลงยาว ด้วยการรับบริจาคศิลปวัตถุพื้นบ้าน สิ่งของเครื่องใช้ ภูมิปัญญาของผู้คนในท้องถิ่น นอกจากเพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ในรายวิชาต่าง ๆ ของนักเรียน ยังเป็นการให้ความรู้แก่สาธารณชนอีกด้วย

เนื้อหาการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์แบ่งได้เป็น 4 หัวเรื่อง ได้แก่

- 1) ประวัติท้องถิ่น จัดแสดงเนื้อหาเกี่ยวกับอำเภอแปลงยาว
- 2) วิถีชีวิตในท้องถิ่นแปลงยาว จัดแสดงสิ่งของเครื่องใช้ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันในครัวเรือน
- 3) การละเล่นพื้นบ้านถิ่นในแปลงยาว เนื้อหาเกี่ยวข้องกับการละเล่นในพื้นที่ของอำเภอแปลงยาว เช่น การเล่นเพลงพื้นบ้าน การละเล่นของเด็กในอดีต
- 4) ความสัมพันธ์กับชุมชนใกล้เคียง เนื้อหาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชนแปลงยาวที่มีการติดต่อกับพื้นที่อื่น ๆ โดยทางบกและทางน้ำ

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวัตถุสะสม สิ่งของได้รับการจัดทำทะเบียนและการแสดงแยกเป็น 2 กลุ่ม คือ

- 1) กลุ่มของที่เป็นของท้องถิ่น และของที่ได้มาจากนอกชุมชน เช่น ได้มาจากอินโดนีเซีย
- 2) กลุ่มวัตถุในท้องถิ่นเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ และพาหนะในสังคมเกษตรกรรม ทั้งเครื่องมือหาปลา เกษตรกรรม เกวียน

นอกจากนี้ โรงเรียนยังทำเอกสารเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับวัตถุจัดแสดงเหล่านั้นในรูปของแผ่นพับ ทั้งลักษณะของสิ่งของ หน้าที่ใช้งาน และหน้าที่ทางสังคมด้วย

แหล่งข้อมูล: การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคตะวันออก) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร 6 - 7 กันยายน พ.ศ. 2546 ณ โรงแรมพี.เอ็ม.วาย. บีช รีสอร์ท จังหวัดระยอง เอกสารแนะนำ พิพิธภัณฑ์ชาวบ้าน โรงเรียนไผ่แก้ววิทยา จังหวัดฉะเชิงเทรา

พิพิธภัณฑ์พระครูอุทัยธรรมธำ (แสง สุโขโต)

ที่ตั้ง สี่แยกนเรศวร ถนนสุพรรณนคร ตำบลบ้านพระ อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี

ผู้ประสานงาน พันตรีนิคม พิมพ์หอ กองบัญชาการมณฑลทหารราบที่ 12 ต.ดงพระราม อ.เมือง จ.ปราจีนบุรี

ประวัติความเป็นมาของพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ สืบเนื่องจากพระครูอุทัยธรรมธำ อดีตเจ้าอาวาสวัดป่ามะไฟได้รวบรวมศิลปโบราณวัตถุ เพื่อมอบให้กองทัพบก พิพิธภัณฑ์จึงขอใช้ที่ดินกองทัพบกบริเวณแยกนเรศวร เป็นสถานที่จัดตั้ง ใน พ.ศ. 2536 อาคารพิพิธภัณฑ์เริ่มก่อสร้าง พ.ศ.2537 การก่อสร้างอาคารได้หยุดลง เนื่องจากพระครูอุทัยธรรมธำมรณภาพไป เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2538 คณะสงฆ์ได้แต่งตั้งพระอธิการสัมพันธ์ ปญญาปทีโป เจ้าอาวาสวัดป่ามะไฟองค์ปัจจุบัน (พ.ศ. 2546) เป็นผู้ดำเนินการก่อสร้างอาคาร แล้วเสร็จในเดือนกันยายน พ.ศ. 2543 โดยคณะพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ปราจีนบุรี และวัดป่ามะไฟ ได้มอบอาคารพิพิธภัณฑ์และศิลปโบราณวัตถุให้กองทัพบกเป็นผู้ดูแล โดยมีพิธีรับมอบเมื่อวันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2544 และมอบเงินกองทุนบริหารพิพิธภัณฑ์หนึ่งล้านบาท เมื่อวันที่ 20 เมษายน พ.ศ. 2544 ค่าก่อสร้างอาคาร ปรับสภาพภูมิทัศน์ การจัดแสดงและพิธีรับมอบเป็นเงินประมาณ 25 ล้านบาท

พิพิธภัณฑ์แห่งนี้เป็นอาคาร 2 ชั้น ๗ ล่าง จัดแสดงประวัติพิพิธภัณฑ์ ประวัติเกจิอาจารย์ 10 รูป ในจังหวัดปราจีนบุรี วัตถุมงคล เครื่องรางของขลัง พระเครื่อง พระพิมพ์แบบต่าง ๆ พระพุทธรูปปางต่าง ๆ และสมัยต่าง ๆ ในประเทศไทย เทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ เงินตราไทยโบราณ เหรียญกษาปณ์และธนบัตรไทย เหรียญและธนบัตรต่างประเทศ เครื่องปั้นดินเผา เครื่องถ้วยไทย เครื่องถ้วยจีน เครื่องถ้วยไทย-จีน ศิลปะยุโรป เครื่องทองเหลือง คันชั่งและลูกชั่ง หีบพระธรรม พร้อมคัมภีร์โบราณ เป็นต้น

ชั้นบน จัดแสดงรูปเหมือนผ้าไตร ตาลบัตร บาตรพร้อมฝา เครื่องใช้อุปกรณ์ทางโหราศาสตร์ของพระครูธรรมธำ วัดถุมงคล เครื่องรางของขลัง และพระสยามเทวาธิราช ซึ่งท่านทำขึ้น เทพเจ้าทั้ง 3 ของจีน ได้แก่ ฮก ลก ซิ่ว พระโพธิสัตว์ในศาสนาฝ่ายพุทธมหายาน พระพุทธรูปสมัยต่างๆ ในประเทศไทย เครื่องถ้วยเบญจรงค์ และเครื่องถ้วยลายครามผลิตในสมัยปัจจุบัน (ทำเลียนแบบ) เป็นต้น

จ.ส.อ.ทวี ชมชื่น ตัวแทนของพิพิธภัณฑ์พระครูอุทัยธรรมธำ (แสง สุโขโต) ที่มาร่วมประชุมเครือข่ายเล่าประสบการณ์และเสนอแนวคิดในการทำงานพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นว่า ปัญหาของพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ก็คือ ตั้งแต่เปิดมาไม่ค่อยมีคนมาเยี่ยมชม นาน ๆ จะมีมาที คนที่มาดูแล้วก็ไม่มาดูซ้ำอีก ขณะนี้ทางพิพิธภัณฑ์ก็กำลังคิดรูปแบบเป็นต้นว่า จะทำหนังสือไปยังโรงเรียนต่าง ๆ เชิญชวนให้มาศึกษาสิ่งของที่มีอยู่ในพิพิธภัณฑ์ แคสก์ปิลละครั้งก็ยังไม่พอที่สำคัญคือ จุดหมายในการพัฒนา เราอย่าไปมุ่งเน้นแต่ที่ “พิพิธภัณฑ์” และ “สิ่งของ” แต่มุ่งให้ชุมชนมีส่วนร่วม

สวนทุเรียนละอองฟ้า (สวนอนุรักษ์พันธุ์ทุเรียนโบราณ)

ที่ตั้ง 111 บ้านหุบลึก ตำบลเขาพระ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก

เจ้าของ นายชาติรี โสวรรณตระกูล

สวนอนุรักษ์พันธุ์ทุเรียนโบราณแห่งนี้ริเริ่มโดยนายชม โสวรรณตระกูล บิดาของนายชาติรี โสวรรณตระกูล เป็นชาวสวนทุเรียน จังหวัดกรุงเทพมหานคร หลังจากที่ประสบภัยน้ำท่วมใหญ่จนสวนทุเรียนล่ม ก็เลยนำต้นทุเรียน มาแปรรูปเป็นไม้ และเก็บกิ่งพันธุ์ทุเรียนและสะสมเมล็ดทุเรียน แล้วย้ายไปที่จังหวัดนครนายก ประมาณปี พ.ศ. 2508 ปลูกต้นทุเรียน และสร้างสวนทุเรียนแห่งใหม่ขึ้นมา โดยใช้วิธีการดูแลด้วยระบบเกษตรธรรมชาติ

ปัจจุบันสะสมพันธุ์ทุเรียนได้ 53 สายพันธุ์ เป็นทุเรียนเนื้อลูกใหญ่ บางพันธุ์ ลูกหนึ่งหนักถึง 20 ก.ก. จำนวนประมาณ 700 ต้น

ในฤดูเก็บเกี่ยว สวนทุเรียนแห่งนี้จะนำผู้เยี่ยมชมชิมทุเรียนต่างสายเพื่อการศึกษ โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ แนะนำการปลูกทุเรียนแบบยั่งยืน โดยไม่ต้องรดน้ำ ใส่ปุ๋ย ใช้สารเคมี เน้นการใช้ระบบนิเวศในการจัดการ

สวนแห่งนี้เคยปรากฏเรื่องราวตามสื่อต่าง ๆ หลายต่อหลายครั้ง อาทิเช่น

- 1) เอกสารกรณีศึกษาทุเรียนพื้นบ้าน โดยเครือข่ายเกษตรทางเลือก
- 2) สื่อโทรทัศน์จากรายการเวทีชาวบ้านช่อง 11
- 3) เกษตรลูกทุ่ง
- 4) ทุ่งแสงตะวันช่อง 3

คุณชาติรี โสวรรณตระกูล ลูกชายของคุณชม ผู้บุกเบิกสวนทุเรียนละอองฟ้าเล่าถึง "สวนทุเรียนของพ่อ" ไว้ในเวทีการประชุมเครือข่ายฯ (ภาคตะวันออก) ตอนหนึ่งว่า ..

"... พ่อผมสร้างสวนทุเรียนนี้มาด้วยความรัก เป็นความผูกพันระหว่างคนกับต้นไม้ พ่อผมท่าน ปลูกทุเรียนเพื่อทุเรียน ท่านหาเงินมาทำงานนี้ แต่เดิมสวนของพ่อผมอยู่ห่างจากวัดพระแก้ว ประมาณ 5 กิโลเมตร เมื่อเกิดน้ำท่วมใหญ่ สวนล่มตายหมด พ่อผมเอาต้นทุเรียนที่สูงใหญ่มาแปรรูปเป็นไม้ เก็บกิ่งพันธุ์ทุเรียน และสะสมเมล็ดทุเรียนจากย่านคนรวย เดินเก็บตามถังขยะ นำมาเพาะพันธุ์ เมื่อได้พันธุ์ก็เริ่มย้ายไปนครนายก ประมาณปี พ.ศ. 2508 ...

... การประกวดทุเรียนสมัยก่อนมีค่ามากกว่าปัจจุบัน เป็นการประกวดระดับประเทศ ไม่เฉพาะ พ่อผม คนสมัยก่อนรักทุเรียนเหมือนลูก ค่าของความรู้สึกลูกพันธุ์มีสูง ขายได้ 400 บาทต่อลูก ในยุคที่ทองราคาบาทละ 400 ...ปัจจุบันเหลือเพียงไม่กี่ชนิด ส่วนที่หายไปก็เพราะถูก "standardized" ไปเน้นที่ปริมาณ ไม่มีใครศึกษาว่าทุเรียนอะไรเหมาะที่จะผ่าตอนไหน ไม่มีเลย ... การปลูกทุเรียน ให้เมล็ด ปลูกในป่า ไม่ต้องรดน้ำ ผมโดนดูถูกเสมอว่า เป็นพวกปลูกต้นไม้เทวดาเลี้ยง ต้นไม้ผมมีทุกโรค แต่อยู่ได้ ปัจจุบันอายุ 38 ปีแล้วยังให้ผลสม่ำเสมอ ... "

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งลานนา วัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดาราม

ที่ตั้ง บ้านเวียงเหนือ ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง โทร. (054) 218-154

ผู้ประสานงาน พระลาโรจน์ ปสุมิโร

วัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดารามเป็นปูชนียสถานที่สำคัญแห่งหนึ่งในจังหวัดลำปางเป็นที่เคารพสักการะของพุทธศาสนิกชนทั่วไป เป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวผู้แสวงบุญทั้งหลาย ทั้งชาวไทยชาวต่างประเทศจากทิศานุทิศ เดินทางมาชม มานมัสการอยู่เสมอมิได้ขาด วัดแห่งนี้ตั้งอยู่ในตัวเมืองลำปางบนฝั่งแม่น้ำวังอีกฝากหนึ่ง ไปทางทิศเหนือ ข้ามสะพานรัชฎาภิเศกแล้วเลี้ยวขวาไปตามถนนพระแก้วประมาณ 1 กิโลเมตร จะมองเห็นพระบรมธาตุดอนเต้าตั้งอยู่บนเนินสูงเด่นเป็นสง่า บริเวณวัดสงบเงียบกว้างขวาง บรรยากาศร่มรื่นเย็นสบาย

วัดนี้มีความสำคัญในทางประวัติศาสตร์ของนครลำปางมาแต่ครั้งอดีต สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าอนันตยศ ราชโอรสองค์ที่สองของพระนางจามเทวีผู้สร้างเมืองเขลางค์นครรุ่นแรก ราว พ.ศ. 1223 ครั้งหนึ่งเคยเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปนันทปฏิมากร (พระแก้วมรกต) พ.ศ. 1979 พระเจ้าสามฝั่งแกนเจ้าเมืองเชียงใหม่ทรงจัดขบวนแห่เพื่อรับพระเจ้าแก้วมรกตจากเชียงรายไปเชียงใหม่ แต่ขบวนแห่มาถึงทางแยกที่จะไปนครลำปาง ข้างที่รับเสด็จพระเจ้าแก้วมรกตก็วิ่งขึ้นไปทางเมืองนครลำปางไม่ว่าอย่างไรก็ไม่ยอมไปทางเชียงใหม่ จนในที่สุดพระเจ้าสามฝั่งแกนก็ยอมให้อัญเชิญพระแก้วมรกตประดิษฐานไว้ ณ วัดพระแก้วดอนเต้าเป็นเวลา 32 ปี ครั้นถึง พ.ศ. 2011 พระเจ้าติโลกราชเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ จึงได้อัญเชิญพระแก้วมรกตไปเชียงใหม่ และวัดนี้ยังเป็นวัดที่กำเนิดองค์พระแก้วมรกต วัดพระธาตุลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง พระคู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดลำปาง ทุกปีจะมีงานเทศกาลประเพณีประจำปี นมัสการสงฆ์พระบรมธาตุดอนเต้า พระแก้วมรกตดอนเต้า ณ วัดพระแก้วดอนเต้า ตรงกับวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 เหนือ หรือวันเพ็ญเดือน 6 ได้ เป็นประเพณีที่เจ้าผู้ครองนครลำปางตั้งขึ้นมาแต่ครั้งโบราณกาล

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งลานนา วัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดาราม สร้างโดยพระมหาอุณ สุมงฺคโล เมื่อปี พ.ศ. 2505 เป็นอาคาร 2 ชั้น กว้าง 8 เมตรเศษ ยาว 28 เมตรเศษ เป็นสถานที่รวบรวมศิลปวัตถุ โบราณวัตถุศิลปะลานนา ซึ่งวัดต่างๆ ในจังหวัดลำปางตลอดถึงสาธุชนทั่วไปได้มอบโบราณวัตถุต่างๆ ให้เป็นสมบัติของพิพิธภัณฑ์สถานนา เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษา

ข้าวของในพิพิธภัณฑ์มีทั้งที่เป็นศาสนวัตถุ เช่น สัตตภัณฑ์หรือเชิงเทียน พระพุทธรูป วิหารจำลอง ไม้แกะสลัก ข้าวของเครื่องใช้ เช่น กำปั้น หีบเหล็ก มีหลายขนาด ด้านนอกอาคารพิพิธภัณฑ์มีศาลาอีก 1 หลัง จัดแสดงกลองขนาดใหญ่ ชิ้นส่วนไม้แกะสลักที่ถอดรื้อจากโบสถ์หลังเดิม

นอกจากนี้ยังมีปูชนียสถานวัตถุที่สำคัญภายในวัด ได้แก่ องค์พระบรมธาตุดอนเต้า วิหารหลวงเป็นที่ประดิษฐานพระเจ้าทันใจ วิหารพระพุทธไสยาสน์ วิหารพระเจ้าทองทิพย์ มณฑปหรือพระยาธาตุเป็นศิลปแบบพม่า พระแก้วมรกต วัดพระแก้วดอนเต้า อนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย ศาลเจ้าพ่อทิพย์ช้าง ศาลเจ้าแม่สุชาดาถวายแด่แม่พระมหาเถร วิหารลายคำสุชาดาราม พระเจดีย์เก่าของวัดล้ามช้าง

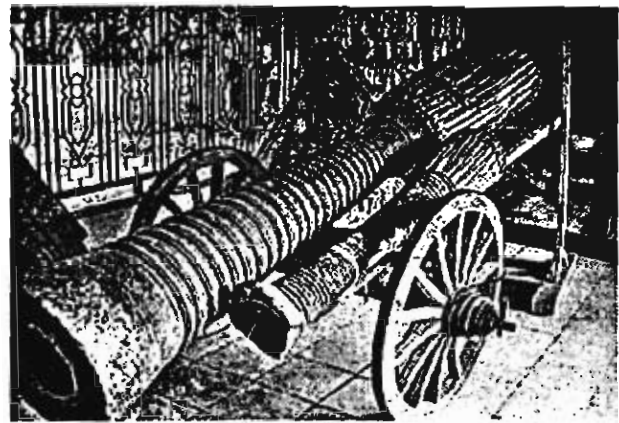
แหล่งข้อมูล: การสำรวจภาคสนาม ครั้งที่ 5: 24 กันยายน 2546

การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคเหนือ) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

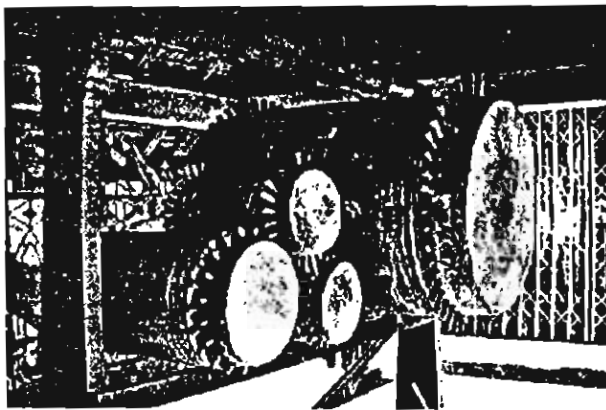
14 - 15 ตุลาคม พ.ศ. 2546 ณ โรงแรมลำปางเวียงทอง จังหวัดลำปาง

พิพิธภัณฑ์วัดพระแก้วดอนเต้า สุขาราม จ.ลำปาง

กลองบูชา กลองแบบล้านนา

การจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์วัดร่องเมิง

ที่ตั้ง หมู่ 2 ตำบลหนองแห่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

เจ้าอาวาส พระครูโกวิทธรรมโสภณ โทร. (01) 960-3698

เวลาทำการ ทุกวัน 8.00 – 17.30 น.

พิพิธภัณฑ์วัดร่องเมิง ก่อตั้งเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2527 โดยท่านเจ้าอาวาสพระครูโกวิทธรรมโสภณ หรือพระครูศรีม่อง โกวิท (บุญเปิง) ในขณะนั้น ท่านเล็งเห็นคุณค่าของเก่าของโบราณมาตั้งแต่เป็นสามเณร วัดอุโบสถจีนแรกสุดที่ได้รับมาคือ แบบพิมพ์ดินปั้น (พิมพ์ดินกี้) ที่บ้านของโยมแม่ ซึ่งได้รับตกทอดมาแต่บรรพบุรุษ เป็นแบบพิมพ์ทำด้วยไม้สักมีอายุกว่า 100 ปี ถือเป็นวัตถุชิ้นแรกของพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ จากจุดเริ่มต้นดังกล่าวทำให้ท่านคิดถึงสิ่งของ เครื่องใช้ต่างๆ ที่บรรพบุรุษได้สร้างขึ้นมาเพื่อประกอบสัมมาอาชีพเลี้ยงครอบครัวว่ามีความสำคัญมาก รวมไปถึงศาสนวัตถุต่างๆ พระพุทธรูปโบราณ ศิลปวัตถุและแบบพิมพ์ทางศิลปวัฒนธรรมอันเกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาช้านานซึ่งมีคุณค่ามากแต่ได้ถูกละเลยไม่ได้ดูแลรักษา บางอย่างก็สูญหายไปแล้ว นำจะอนุรักษ์สิ่งของเหล่านี้ไว้ให้คนรุ่นหลังได้เห็น ได้สัมผัสและรู้จักความเป็นอยู่ของคนสมัยก่อน

จากก้าวแรกที่หันมาสนใจอนุรักษ์ของเก่าจำพวกเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันแล้วนำเอาของชิ้นแรกคือ พิมพ์ดินกี้ มาไว้ที่โต๊ะหน้ากุฏิ พร้อมกับเห็นอะไรเก่าๆ เช่น ถ้วย จาน ชาม กระเบื้อง ฯลฯ ก็นำมาวางๆ ไว้ รวมประมาณ 100 ชิ้น ศรัทธาชาวบ้านใกล้เคียงที่มาพบเห็นเข้าก็เริ่มสนใจสอบถามที่มาที่ไป และวัตถุประสงค์ของการเก็บรักษา สิ่งของบางอย่างคนรุ่นใหม่มาเห็นแล้วยังสงสัยไม่ทราบว่าเป็นอะไรกันแน่ ก็ถามถึงประโยชน์ที่ใช้ พระครูก็จะอธิบายเป็นรายๆ ไป จนกระทั่งศรัทธาประชาชนทราบวัตถุประสงค์ก็พากันนำวัตถุโบราณ สิ่งของเครื่องใช้เก่าๆ พระพุทธรูปเก่า มาถวายไว้เพื่อเป็นพิพิธภัณฑ์ของวัดมากขึ้นเรื่อยๆ นับรวมได้ประมาณ 1,000 ชิ้น จนคณะกรรมการวัดเริ่มเห็นว่าสถานที่เก็บคับแคบ จึงได้ขยายตู้เก็บเข้าไว้ในกุฏิถึง 3 ห้อง แต่ก็ไม่สะดวกสำหรับศรัทธาที่จะเข้าชมเพราะคับแคบมาก พระครูโสภณธรรมโกวิทจึงดำริให้ก่อสร้างอาคารหลังปัจจุบันขึ้น เพื่อจัดวัตถุสิ่งของไว้ให้เป็นสัดส่วน เมื่อเรื่องนี้ทราบไปถึงศรัทธาญาติโยม ต่างหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และต่างจังหวัด ก็นำของมาบริจาคอยู่เนืองๆ

ปัจจุบันมีโบราณวัตถุและศิลปวัตถุพื้นบ้านกว่า 4,000 ชิ้น ซึ่งล้วนได้มาจากการบริจาคหรือถวายให้กับวัด เพื่อส่วนรวมไว้ในพิพิธภัณฑ์วัดร่องเมิง โดยมีได้มาซื้อามาแต่อย่างใด เหตุผลหนึ่งที่ท่านพระครูโกวิทธรรมโสภณไม่ต้องการซื้อของเข้าพิพิธภัณฑ์เพราะหากซื้อด้วยเงินก็จะมีกำไรมากเกินไป จึงสรุปแล้วว่าใครจะบริจาคเมื่อบริจาคเข้ามาก็ได้จัดทำบัญชีไว้ เก็บสิ่งของต่างๆ ไว้อย่างดีตามหลักวิชาอนุรักษ์ทางโบราณคดี เมื่อมีศรัทธามาเยี่ยมชมมากขึ้น ได้พบเห็นว่าวัดเก็บรักษาของเก่าแก่โบราณเอาไว้ดี ก็มีความวางใจถวายสิ่งของให้ตลอดเวลา ปัจจุบันพิพิธภัณฑ์มีอาคาร 3 หลัง แต่เปิดให้เข้าชมได้ 2 หลัง

ของที่เก็บไว้ นอกจากโบราณวัตถุ เครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้าน ยังมีเอกสารโบราณที่น่าสนใจเช่น ใบรับซื้อล่อใบทะเบียนสมรส ใบสัญญาซื้อขายทาส พ.ศ.2431 หอยรัฐบาลใบละ 1 บาท เขียนว่า "รัตนาน" หนังสือพิมพ์สมัยสงครามโลก ปี พ.ศ.2488 ใบมรณบัตรปี พ.ศ.2495 ระบุว่า "ตายเพราะอายุมาก" ใบรับเงินของราชการ บริจาคเงินเมื่อปี พ.ศ.2485 รองเท้าก๊อบกับ อายุ 100 กว่าปี

แหล่งข้อมูล: การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคเหนือ) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

14 - 15 ตุลาคม พ.ศ. 2546 ณ โรงแรมลำปางเวียงทอง จังหวัดลำปาง

ผ่านพ้นประชาสัมพันธ์พิพิธภัณฑ์วัดร่องเมิง

พิพิธภัณฑ์วัดพระยืน

ที่ตั้ง หมู่ 1 ตำบลเวียงยอง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

เจ้าอาวาส พระอาจารย์บุญรัตน์ ปัญญาคุณโท โทร. (053) 530-138

วัดพระยืนเริ่มจัดพิพิธภัณฑ์มาได้ประมาณ 2 ปี โดยการนำของพระอาจารย์บุญรัตน์ ปัญญาคุณโท เจ้าอาวาสวัดพระยืนองค์ปัจจุบัน พี่แพเดิมของท่านเป็นคนจังหวัดพะเยา ได้รับตำแหน่งเจ้าอาวาสมา 6 ปี ท่านมีความคิดที่จะจัดทำพิพิธภัณฑ์เนื่องจากมองเห็นว่าชาวของที่มียู่ในวัดกระจัดกระจายตามที่ต่างๆ ไม่ได้รับการดูแลรักษา และเป็นการไม่เหมาะสมก็เลยมองหาสถานที่สำหรับทำพิพิธภัณฑ์ ตามประวัติวัดพระยืนเคยมีเจ้าคณะจังหวัดตั้ง 2 รูป ชาวของน่าจะมามากแต่ก็สูญหายตกลงไปมาก ประกอบกับท่านเจ้าอาวาสเคยไปจำพรรษาที่ประเทศเยอรมัน นานหลายเดือนได้เห็นว่า “บ้านไหนเมืองไหนเขาก็มีพิพิธภัณฑ์ ทุกๆ เมืองไม่ว่าฝรั่งเศสเฟิร์ด สตุ๊ตการ์ท ฯลฯ ก็มีพิพิธภัณฑ์ มีอะไรสำคัญอยู่ที่ไหน กดปุ่มก็จะเห็นเลย มีข้อมูลขึ้นมาให้ดูหมด แต่กลับมาดูที่บ้านเรา มันเหมือนกับทิ้งไปเลย ไม่มีการทำงานเชิงรุก เป็นการเฝ้าของเก่าอย่างเดียวโดยเฉพาะทางเหนือ”

จึงได้จัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑ์ขึ้นเพื่อให้เด็กรุ่นใหม่ได้มีโอกาสศึกษาว่าคนรุ่นก่อนเขานำพาบ้านเมืองมาอย่างไร ให้เด็กๆ ได้มาศึกษาเรียนรู้ได้เห็นได้สัมผัสสิ่งเหล่านี้ ให้เด็กได้มาพูดคุยสัมภาษณ์คนเฒ่าคนแก่ที่ยังอยู่ ประสงค์ให้พิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพราะหากผู้ใหญ่ไม่มีมุมมองอะไรใหม่ๆ ให้เด็ก เด็กก็จะเติบโตไปในอนาคตหากนักวิชาการหันหน้าเข้ามาศึกษาเรียนรู้ ทำให้เด็กเห็นเป็นตัวอย่าง เขาก็จะพัฒนาต่อไปได้ เป็นแบบอย่างให้เด็กเดินตาม เพราะทุกวันนี้ผู้ใหญ่ที่กำหนดนโยบายทิ้งเด็กไปเลย ปัจจุบันมีเด็กจากโรงเรียนในจังหวัดลำพูนมาเข้าค่ายที่วัด และมีกิจกรรมหลายอย่าง มีการเจริญสมาธิ อภิปรายธรรม แสดงความคิดเห็นต่างๆ ฯลฯ

อาคารพิพิธภัณฑ์เดิมเป็นศาลาการเปรียญชื่อ “ศาลาญาณมุนีอนุสรณ์ 2531” ภายหลังได้ทุบบันไดทางด้านหน้าออกแล้วทำทางขึ้นใหม่ภายในตัวอาคารเพื่อใช้เป็นอาคารพิพิธภัณฑ์ ตั้งวางสิ่งของไว้จำนวนหนึ่งแต่ยังกระจัดกระจายอยู่ โดยพระกับชาวบ้านช่วยกันจัด จัดกันเอง ชาวของที่มีอยู่ได้แก่ หีบธรรม ตู้พระธรรม สัตตภัณฑ์ มณฑปวางพระประธาน ชันโดก เครื่องเงิน ถ้วยชาม ฯลฯ กำลังมีความคิดที่จะจัดใหม่เนื่องจากไปดูงานที่อื่นมา มาก แต่ก็ยังต้องการกำลังสมองและแนวความคิดอีกมาก อยากให้มีคนมาช่วยเสริมความรู้ หากจะมาพักอยู่ที่นี้เลย ท่านก็ยินดี เพื่อทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูล และจะให้เด็กๆ มาช่วย เพื่อจะได้จัดให้มันดีขึ้นกว่านี้ เป็นต้นว่า จัดทำรายการสิ่งของ จัดแสดง ทำเอกสารแผ่นพับ ในรอบ 20 – 40 ปีให้หลัง ระบบราชการทั้งวัด ทั้งทั้งระบบการศึกษา การบริหารจัดการ แทบจะแยกวัดออกจากบ้านเลย ต้องขอขอบใจรัฐธรรมนูญฉบับนี้ที่ทำให้คนมาสนใจท้องถิ่น

พระอาจารย์บุญรัตน์ ปัญญาคุณโท เจ้าอาวาสวัดพระยืน กล่าวถึงงานพิพิธภัณฑ์ที่ท่านทำอยู่ว่า “..ที่ทำนี้เป็นความตั้งใจที่จะทำให้พระศาสนาทำให้มวลชน ทุกอย่างเป็นสมบัติติดกันชม ถึงอาตมาหมดบุญจากที่นี่ไปก็ยังเหลือไว้ให้พระศาสนา ก็เลยอยากให้มีคนอย่างอาจารย์มาดูแลแล้วช่วยไปบอกให้คนที่กำลังมีพลังมาช่วยสนับสนุน ..

.. พิพิธภัณฑ์เป็นเรื่องของชุมชน เราอยู่ที่นี้จนชิน จึงมองเห็นความสำคัญของสิ่งเหล่านี้หน่อย .. สิ่งที่เราเห็นเสร็จแล้วดูเหมือนว่ามันง่าย แต่จริงๆ แล้วมันยากมากกว่าที่ชาวบ้านจะเข้าใจและเห็นด้วยจนเริ่มทำและทำจนสำเร็จ เป็นเรื่องที่ยากมาก ..”

แหล่งข้อมูล: สัมภาษณ์พระอาจารย์บุญรัตน์ ปัญญาคุณโท เจ้าอาวาสวัดพระยืน, การสำรวจภาคสนาม ครั้งที่ 4: 23 กันยายน 2546

การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคเหนือ) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

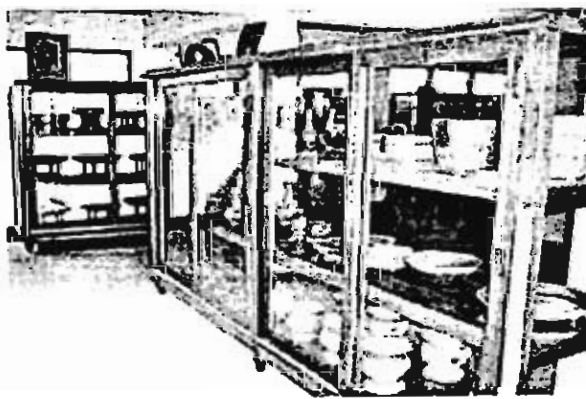
14 - 15 ตุลาคม พ.ศ. 2546 ณ โรงแรมลำปางเวียงทอง จังหวัดลำปาง

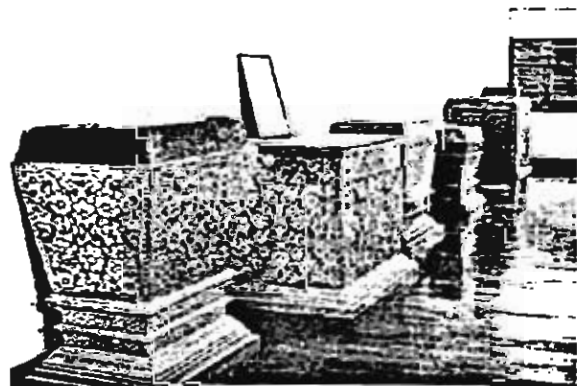
พิพิธภัณฑวัดพระยืน จ.ลำพูน

สลัตภัณฑ์

การจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ

พิพิธภัณฑ์วัดตันแก่ว

ที่ตั้ง บ้านเวียงยอง ตำบลเวียงยอง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โทร. (053) 512 - 007

เจ้าอาวาส พระครูไพศาลธีรคุณ

ผู้ประสานงาน นางวันทนี สุขมิลินท์ โทร. (09) 433 - 0738

ตามประวัติวัดตันแก่วแจ้งว่าวัดนี้สร้างประมาณ พ.ศ.2349 สันนิษฐานว่าย้ายมาจากวัดดอนแก้ว ซึ่งสร้างเมื่อ พ.ศ.1825 เป็นวัดที่สร้างในสมัยพระนางเจ้าจามเทวี ปฐมกษัตริย์แห่งนครลำพูน เริ่มสร้างเมืองลำพูน การที่ย้ายมา เนื่องจากวัดดอนแก้วเป็นวัดใหญ่ขาดการดูแลรักษาจึงผู้ฟังไปตามกาลเวลา จึงได้ย้ายมาสร้างวัดตันแก่วขึ้นใหม่ โดยมีแม่เพย พร้อมผู้มีศรัทธาช่วยกันก่อสร้างวัด ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ พ.ศ.1830 มีการบริหารและการปกครองอยู่ในอำนาจของเจ้าอาวาส

พิพิธภัณฑ์วัดตันแก่ว หรือพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านชาวยอง มีอาคารที่ใช้จัดแสดงอยู่ 2 หลัง ๗ แรกเป็นอาคารที่สร้างขึ้นใหม่ ใช้เก็บของที่เกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนา เช่น พระพุทธรูปไม้ พระพุทธรูปเนื้อดินเผา ทิเบตพระธรรมเครื่องเงิน ชันโตก เครื่องจักสาน กล้องยาสูบ ภาพถ่ายเก่า ๆ มีดดาบ และวัตถุสิ่งของที่ใช้ในการทอผ้า ซึ่งเป็นข้าวของเป็นสิ่งที่ใช้กันอยู่ในชีวิตประจำวันของชาวยองในชุมชนแห่งนี้มาแต่ครั้งอดีต

อาคารหลังที่สอง เป็นอาคารไม้หลังเก่าอยู่ทางด้านหลัง จัดแสดงเครื่องพิศมัย และพระเครื่องรุ่นต่างๆ อีกมากมาย และยังใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีสืบชะตาอีกด้วย จุดเด่นที่สำคัญอีกประการหนึ่งของพิพิธภัณฑ์แห่งนี้คือการเก็บรวบรวมพระเครื่องสกุลต่างๆ ที่มีชื่อเสียงของลำพูนเอาไว้มากมาย เช่น พระรอด พระคง พระนาง พระลือ พระเลี้ยง พระเปิม พระสิบสอง พระลบ เป็นต้น

สภาพของพิพิธภัณฑ์ที่เป็นอยู่ขณะนี้ ก็มีคนมาดูตลอด แต่วัตถุสิ่งของทั้งหมดก็ยังไม่ได้ทำทะเบียนอะไรไว้เลย ที่แรกก็อยากให้กรมศิลปากรมาช่วย แต่ก็กลัวว่าถ้าเชิญเข้าทำมาแล้วจะกลายเป็นของส่วนกลางไป

นอกจากจะมีพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านแล้ว วัดตันแก่วยังเป็นทั้งศูนย์เรียนรู้การทอผ้ายกดอก จังหวัดลำพูน เป็นที่ทำการของกลุ่มทอผ้าผู้สูงอายุ เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และศูนย์บูรณาการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน

ปัจจุบัน วัดตันแก่วเป็นพื้นที่ให้คนต่างกลุ่มต่างอายุได้มาแลกเปลี่ยนประสบการณ์และเรียนรู้ร่วมกัน โดยวัดได้จัดให้มีโครงการหมู่บ้านยอง เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตน นับเป็นอีกความพยายามหนึ่งที่จะรักษาเอกลักษณ์ของคนยองเอาไว้ เพื่อให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ประวัติความเป็นมาของคนยอง

แหล่งข้อมูล: สัมภาษณ์พระครูไพศาลธีรคุณ เจ้าอาวาสวัดตันแก่ว, การสำรวจภาคสนาม ครั้งที่ 4: 23 กันยายน 2546

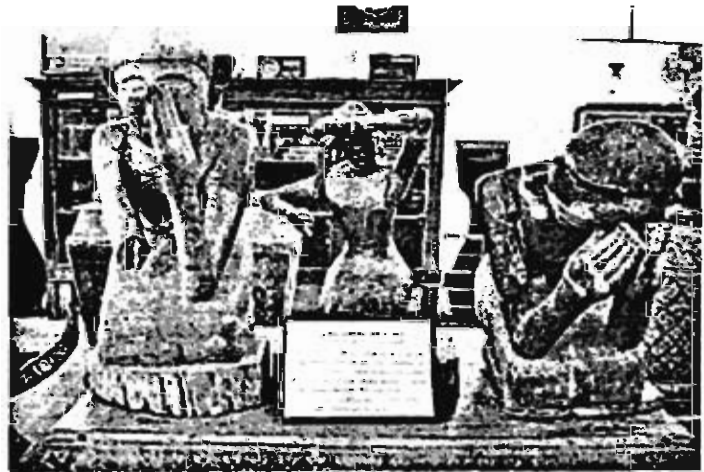
เอกสาร ประวัติวัดตันแก่ว

การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคเหนือ) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

14 - 15 ตุลาคม พ.ศ. 2546 ณ โรงแรมลำปางเวียงทอง จังหวัดลำปาง

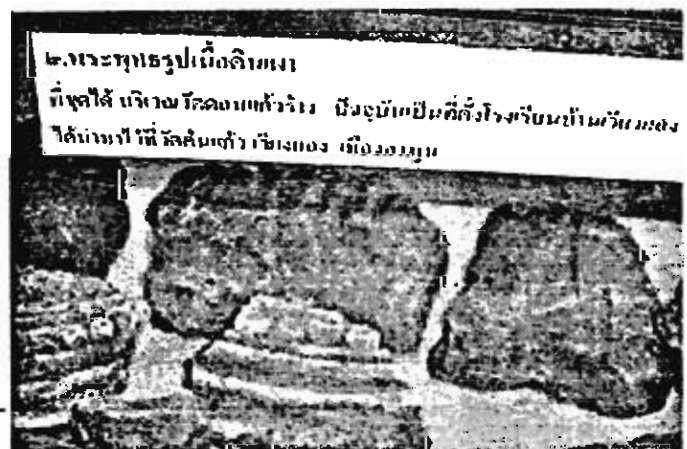
พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดตันแก้ว จ.ลำพูน

การจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์

โบราณวัตถุที่จัดแสดงไว้ภายใน

พิพิธภัณฑ์สถานเขลางค์นคร

ที่ตั้ง วัดพระเจดีย์ขาวหลัง ตำบลต้นธงชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

เจ้าอาวาส พระจินดารัตนาภรณ์

ผู้ประสานงาน นายสุพจน์ ณ จันตา โทร. (09) 558-5475

พระสมคิด เมตตาคจิตโต โทร. (09) 262-7416, (054) 320-236

วัดพระเจดีย์ขาวหลังเป็นพระอารามหลวงซึ่งในลำปางมีอยู่ด้วยกัน 3 วัด คือ วัดพระธาตุลำปางหลวง วัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดาราม และวัดพระเจดีย์ขาวหลัง ชื่อของวัดประมาณ 20 ปีให้หลังมานี้เรียกว่าวัดเจดีย์ขาวหรือวัดป่าเจดีย์ขาว แต่เมื่อไปค้นดูชื่อในทะเบียนกลับไม่พบชื่อวัดเจดีย์ขาวพบแต่ชื่อ “วัดพระเจดีย์ขาวหลัง” จึงได้รู้ว่าเป็นชื่อเดิม คำว่า “หลัง” เป็นลักษณะนาม “ขาวหลัง” ก็คือ 20 องค์ ถือเป็นวัดโบราณ ปรากฏชื่อในทะเบียนวัดปี พ.ศ. 2484 แต่คงสร้างมานานกว่านั้นมากจากหลักฐานที่พบได้ฐานพระเจดีย์สันนิษฐานว่าไม่ต่ำกว่าพันปี

แม้ว่าเมืองลำปางเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานกว่า 1,300 ปี แต่ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ก็ยังไม่เคยมีการหลักฐานทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับความเป็นมาของเมืองลำปางในอดีตเอาไว้เลย การสืบค้นเรื่องราวในอดีตเป็นเพียงการศึกษาจากโบราณสถานและคำบอกเล่าที่สืบทอดกันมาเท่านั้น ท่านเจ้าอาวาสวัดพระเจดีย์ขาวหลังจึงดำริที่จะสร้างพิพิธภัณฑ์ขึ้นเพื่อรวบรวมของเก่าแก่ในจังหวัดลำปาง เพื่อการสืบค้นความเป็นมาในเชิงการศึกษาของคนรุ่นใหม่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้แก่เยาวชนในท้องถิ่น และเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวในวัดพระเจดีย์ขาวหลัง เนื่องจากเป็นวัดหนึ่งในโครงการแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดลำปาง จึงต้องการสร้างแหล่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้ใช้เวลาอยู่ในวัดได้นานๆ การมีพิพิธภัณฑ์ก็ทำให้วัดได้รับความสนใจจากคนทั่วไปมากขึ้น

พระจินดารัตนาภรณ์จึงได้รวบรวมของเก่าแก่ที่เจ้าอาวาสองค์ก่อนๆ ได้รวบรวมไว้สร้างเป็นพิพิธภัณฑ์บนศาลาวัด ตอนแรกของเก่าก็มีเพียงไม่กี่อย่าง ได้แก่ พวกมิดดาบ ปืนคาบศิลา ค้ำพริ้ว และพระพุทธรูปเก่าๆ เพียงไม่กี่องค์ แต่เมื่อมีคนมาดูมากๆ เข้า ก็มีคนเอาวัตถุโบราณของเก่าแก่ที่ตนเองเก็บสะสมและสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคนมาบริจาคให้ หรือเวลาที่เจ้าอาวาสไปพบเห็นที่อื่นก็จะขอบริจาค หรือไม่ก็ขอซื้อมารวบรวมเอาไว้มากขึ้นเรื่อยๆ

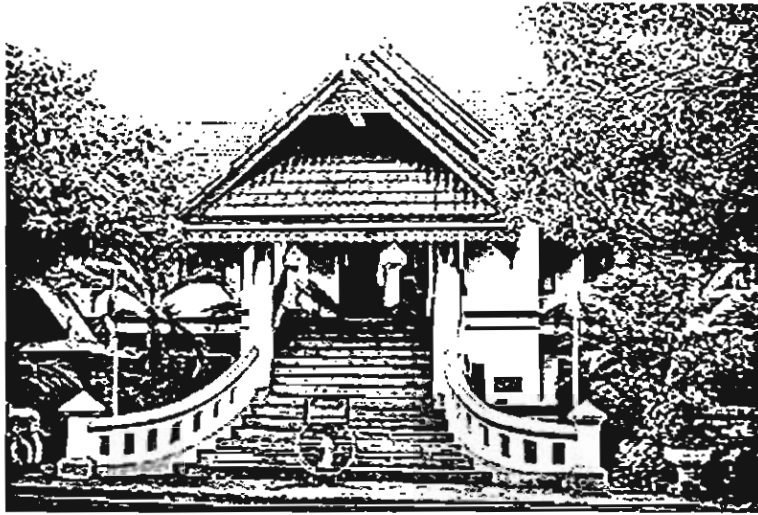
ปี พ.ศ.2536 ทางจังหวัดเห็นความสำคัญจึงได้จัดสรรงบประมาณพัฒนาจังหวัดมาให้เป็นจำนวนเงิน 2,645,000 บาท เพื่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์ขึ้นเป็นการถาวรใช้ชื่อว่า “พิพิธภัณฑ์สถานเขลางค์นคร” เป็นอาคาร 2 ชั้น บนโดด้านหน้าจะเห็นครุฑแกะสลักด้วยไม้สักขนาดใหญ่ นำมาจากศาลาหลังเก่ามีอายุไม่ต่ำกว่า 300 ปี

ภายในอาคารจัดแสดงวัตถุโบราณหลากหลายชนิดอาทิ ธนบัตรและเหรียญกษาปณ์ เงินสกุลต่างๆ ทั้งของไทยและของต่างประเทศ พระพุทธรูป พระเครื่องเก่าแก่ ข้าวของเครื่องใช้สมัยโบราณที่แสดงถึงวิถีชีวิตของคนลำปาง และสิ่งที่สำคัญมากอีกอย่างหนึ่งก็คือ พระบรมอัฐิของพระโมคคัลลานะ พระสาโลบุตร พระสิวลี ขนาดเท่าเมล็ดพันธุ์ฝักกาดจำนวนมาก นำมาจากเจดีย์เก่าของวัดพระธาตุหมื่นศรี ซึ่งเดิมวัดร้างมีอายุหลายร้อยปีที่ยอดเจดีย์หักลงเมื่อปี พ.ศ.2537 จึงพบพระบรมอัฐิและนำมาไว้ที่พระเจดีย์ขาวหลัง

แหล่งข้อมูล: การสำรวจภาคสนาม ครั้งที่ 4: 24 กันยายน 2546

การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคเหนือ) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

14 - 15 ตุลาคม พ.ศ. 2546 ณ โรงแรมลำปางเวียงทอง จังหวัดลำปาง

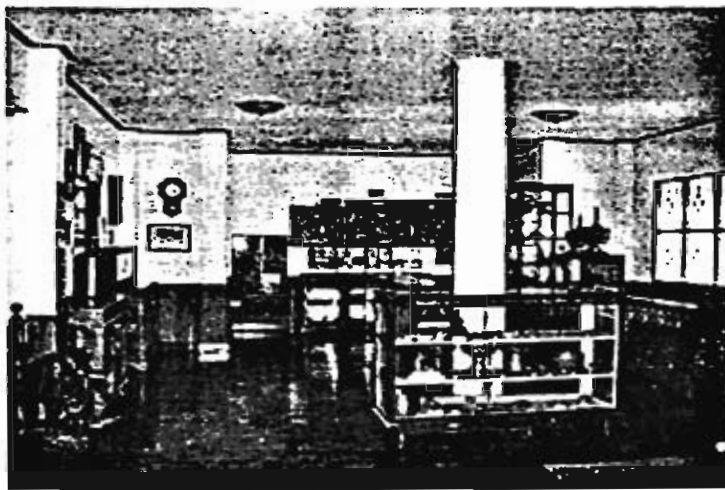

พิพิธภัณฑวัดเจติยชาวลึง จ.ล่ำปาง

เจติยชาวลึง ที่มาของชื่อวัด

การจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ

เครื่องปั้นดินเผาโบราณ

พิพิธภัณฑ์วัดโหล่นหลวง

ที่ตั้ง หมู่ที่ 2 ตำบลโหล่น อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

เจ้าอาวาส พระอธิการทอง อนุโม

ผู้ประสานงาน นายศรีวรรณ ตาสี กำนันตำบลโหล่น

วัดโหล่น หรือวัดเสลารัตนปัทมทาราม (วัดโหล่นหลวงแก้วช้างยืน) เป็นวัดสำคัญแห่งหนึ่งในจังหวัดลำปาง วัดแห่งนี้นอกจากจะมีวิหารและซุ้มโขงแบบล้านนาซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวแล้ว ภายในบริเวณวัดยังเป็นที่ตั้งของ “หอพิพิธภัณฑ์โบราณล้านนา สุวรรณกู่พระศาสดามะคั” ซึ่งเป็นพิพิธภัณฑ์ที่ชาวบ้านโหล่นได้ร่วมกันสร้างขึ้นและได้บริจาควัตถุโบราณต่าง ๆ ไว้เป็นสมบัติของวัดเพื่อให้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้า ปัจจุบันได้จัดแสดงโบราณวัตถุต่าง ๆ ทั้งที่เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในพิธีกรรม เครื่องใช้ของชาวบ้าน เครื่องรางของขลัง คัมภีร์โบราณ เครื่องดนตรี และชิ้นส่วนสถาปัตยกรรมต่าง ๆ ฯลฯ โบราณวัตถุเหล่านี้นอกจากเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นกิจกรรมของชุมชนแห่งนี้ในอดีตแล้ว ยังสะท้อนให้ความเชื่อ ความศรัทธา ที่มีต่อพุทธศาสนาและความสามารถของช่างในการสร้างสรรค์ความงามในรูปแบบของสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมกับการใช้สอย

เครื่องใช้ในพิธีกรรม ได้แก่ เครื่องสักการะหรือสิ่งที่ใช้ประกอบกับเครื่องบูชาต่าง ๆ จุดประสงค์เพื่อบูชาพระรัตนตรัย เป็นการอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ที่เคารพและญาติพี่น้องที่เสียชีวิต สิ่งของบางอย่างยังคงใช้กันอยู่ในพิธีกรรมต่างๆ ในปัจจุบัน แต่บางอย่างก็เลิกใช้กันแล้ว สิ่งของเหล่านี้ส่วนมากเก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑ์ของวัด และมีบางส่วนที่เก็บรักษาไว้ที่โรงเรียน ศาลาการเปรียญ และวิหาร เครื่องใช้ในครัวเรือน ได้แก่ สิ่งของที่ชาวบ้านในอดีตใช้ในชีวิตประจำวัน มีทั้งที่เป็นของใช้ในงานอาชีพ การค้าขาย เครื่องประดับ เป็นต้น เป็นสิ่งของที่ได้มาจากการบริจาค เครื่องดนตรีในพิพิธภัณฑ์ของวัดมีทั้งประเภทกลอง ม้อง และฉาบ เครื่องดนตรีที่ชาวบ้านเรียกว่า กลองแหว่ กลองฮูย กลองตลกดัด ก้อง และสั่ว เครื่องรางของขลัง ได้แก่ ผ้ายันต์ที่ใช้พันศีรษะ เสื้อ ผ้าคาดเอว ลงอักขระยันต์เพื่อให้อยู่ยงคงกระพันคุ้มครองผู้สวมใส่ให้พ้นภัยต่างๆ มีตะกุด ลูกประคำ พระเครื่อง ฯลฯ ชิ้นส่วนสถาปัตยกรรม เป็นชิ้นส่วนอาคารสิ่งก่อสร้างที่วัดเคยมีการรื้อถอนหรือซ่อมแซม

พิพิธภัณฑ์วัดโหล่นเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญสำหรับเด็ก ๆ โรงเรียนบ้านโหล่นซึ่งจะมาใช้เป็นทั้งเรียนและทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยเริ่มจากหลักสูตรศิลปะ เช่น การทำตุ๊กตาดอก วาดรูปโบราณสถานที่มียูในวัด สืบค้นเรื่องราวของท้องถิ่นโดยไปสอบถามจากผู้เฒ่าผู้แก่ การจัดบอร์ดตอบปัญหาเกี่ยวกับวัด อบรมมัคคุเทศก์น้อย ฯลฯ ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากความร่วมมือของบ้าน - วัด - โรงเรียนบ้านโหล่น และนักวิชาการจากสถาบันราชภัฏลำปางนำโดย ผ.ศ.ชุติมา เวทการ ที่ได้ร่วมกันทำโครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นวิชาศิลปศึกษาเพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์โบราณวัตถุสถานที่วัดโหล่น” โดยทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

พิพิธภัณฑ์วัดโหล่นเปิดให้ผู้สนใจเข้าชมทุกวัน โดยทางวัดโหล่นได้จัดวิทยากรซึ่งเป็นผู้เฒ่าในชุมชนคอยให้ความรู้เกี่ยวกับวัดโหล่นและโบราณวัตถุในพิพิธภัณฑ์ ปัจจุบันวัดแห่งนี้ได้มีนักวิชาการและนักศึกษาได้เข้าไปศึกษาค้นคว้าและมีนักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชมกันเป็นจำนวนมาก

แหล่งข้อมูล: การสำรวจภาคสนาม ครั้งที่ 4: 24 กันยายน 2546

ชุติมา เวทการ. เอกสารแนะนำ “พิพิธภัณฑ์วัดโหล่นหลวง”

การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคเหนือ) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

14 - 15 ตุลาคม พ.ศ. 2546 ณ โรงแรมลำปางเวียงทอง จังหวัดลำปาง